

TÜRKİYE CUMHURİYET
MERKEZ BANKASI

Ödemeler Dengesi Raporu 2015-IV

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

İdare Merkezi

Anafartalar Mah. İstiklal Cad. No:10 06050 Ulus Altındağ Ankara

Editörler

Ahmet Adnan EKEN, Adnan.Eken@tcmb.gov.tr

Gülbin ŞAHİNBEYOĞLU, Gulbin.Sahinbeyoglu@tcmb.gov.tr

Hazırlayanlar

Mustafa Faruk AYDIN, Faruk.Aydin@tcmb.gov.tr

Barış BABAĞLU, Baris.Babaoglu@tcmb.gov.tr

Eda ALTUNTAŞ DURSUN, Eda.Altuntas@tcmb.gov.tr

Serdar ERKİLİÇ, Serdar.Erkilic@tcmb.gov.tr

Evrin GÜRLER, Evrin.Gurler@tcmb.gov.tr

Osman Çağatay MUTLU, Cagatay.Mutlu@tcmb.gov.tr

Ferya ÖĞÜNÇ, Ferya.Kadioglu@tcmb.gov.tr

Elif ÖZCAN TOK, Elif.Tok@tcmb.gov.tr

İÇİNDEKİLER

GENEL DEĞERLENDİRME	04
----------------------------	-----------

1. CARI İŞLEMLER HESABI	07
--------------------------------	-----------

1.1. Mal İhracatı	08
1.2. Mal İthalatı	09
1.3. Reel Döviz Kuru Gelişmeleri	09
1.4. Küresel Konum.....	10
1.5. Dış Ticaret Hadleri	10
1.6. Hizmetler Hesabı	11
1.7. Birincil Gelir Dengesi	15
1.8. İkincil Gelir Dengesi	15

2. FİNANS HESABI	19
-------------------------	-----------

2.1. Doğrudan Yatırımlar.....	20
2.2. Portföy Yatırımları.....	25
2.3. Krediler ve Mevduat.....	26

3. EK TABLOLAR	32
-----------------------	-----------

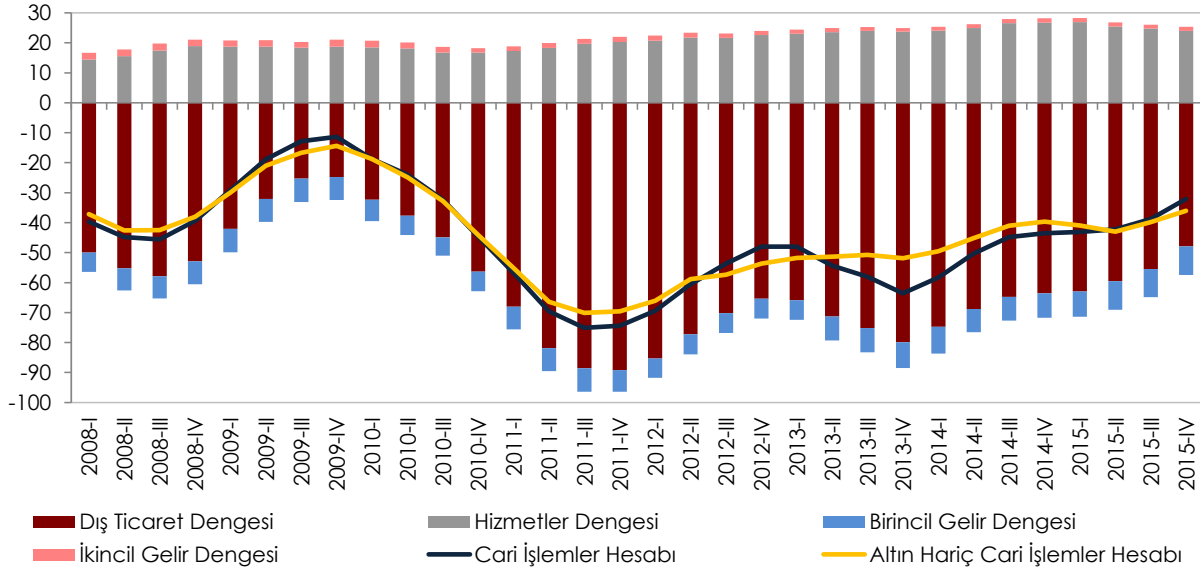
KUTULAR

Kutu 1.	Ödemeler Dengesi İstatistiklerinde Yapılan Yıl Sonu Güncellemeleri	12
Kutu 2.	Ücret Ödemeleri ve Ödemeler Dengesi İstatistiklerine Yansımaları.....	16
Kutu 3.	Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi ve Gelişmekte Olan Ülkeler ile Karşılaştırması	21
Kutu 4.	Finansal Olmayan Kuruluşların Yurt Dışından Sağladığı Kredilerin Ortalama Vadesi	27

Genel Değerlendirme

Cari işlemler açığı, 2015 yılı dördüncü çeyreğinde daralma eğilimini devam ettirmiştir. Dış ticaret dengesinde iyileşme, cari açığı iyileşmenin temel nedenini oluşturmuştur. Hizmetler dengesi ise net seyahat gelirlerinde ortaya çıkan düşüşün etkisiyle cari açığın azalma eğilimine yaptığı olumlu katkıyı azaltmıştır (Grafik 1).

Grafik 1. Cari İşlemler Hesabı ve Alt Kalemleri
(yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

Kaynak: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB).

Altın hariç ihracat yılın son çeyreğinde azalış eğiliminde olmuştur. Avrupa Birliği ülkelerine yapılan ihracat artarken, jeopolitik ve ekonomik gelişmeler nedeniyle Irak'a ve Rusya'ya yapılan ihracatın yüksek oranda gerilemesi, ihracatın bu çeyrekte azalmasına neden olmuştur. Diğer taraftan, bavul ticareti gelirleri, bu ticarete en önemli paya sahip Rusya ile ortaya çıkan gerilimin de etkisi ile son çeyrekte, geçen yılın aynı çeyreğine göre, azalışını devam ettirmiştir. Altın ihracatı ise geçen senenin aynı dönemine göre artış göstermiştir.

Altın hariç tutulduğunda, ithalat geçen yılın üçüncü çeyreğinde başlayan azalış eğilimine bu yılın dördüncü çeyreğinde de devam etmiştir. Düşen enerji fiyatlarının enerji ithalat faturasını düşürmesi, ithalattaki gerilemenin temel nedenini oluşturmuştur. Altın ithalatı ise, bu çeyrekte bir önceki yılın aynı çeyreğine göre azalmıştır.

Cari işlemler hesabının dış ticaretten sonra en önemli belirleyicisi olan hizmetler kalemi, yılın dördüncü çeyreğinde, net seyahat gelirlerindeki gerilemeye bağlı olarak azalma eğiliminde olmuştur. Cari işlemler dengesinin diğer bir belirleyeni olan ve ücret ödemeleri ile yatırım geliri toplamından oluşan birincil gelir dengesi açık yönünde hareketini dördüncü çeyrekte artırarak sürdürmüştür. Yurt dışına yapılan kar transferlerinin kaydedildiği doğrudan yatırım giderinin, bir önceki yılın aynı dönemine göre yükselmesi, birincil gelir açığının bu çeyrekteki artışının en önemli nedenini oluşturmuştur. Öte yandan, Aralık ayı ödemeler dengesi yayımı ile birlikte, birincil gelir dengesi altında yer alan ücret ödemeleri gelir kalemine Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü'nden elde edilen

verilere dayanarak hesaplanan Türkiye’den yurt dışına giden çalışanların/işçilerin elde ettikleri ücretler 2005 yılından günümüze kayıt edilmeye başlanmıştır (Kutu 2).

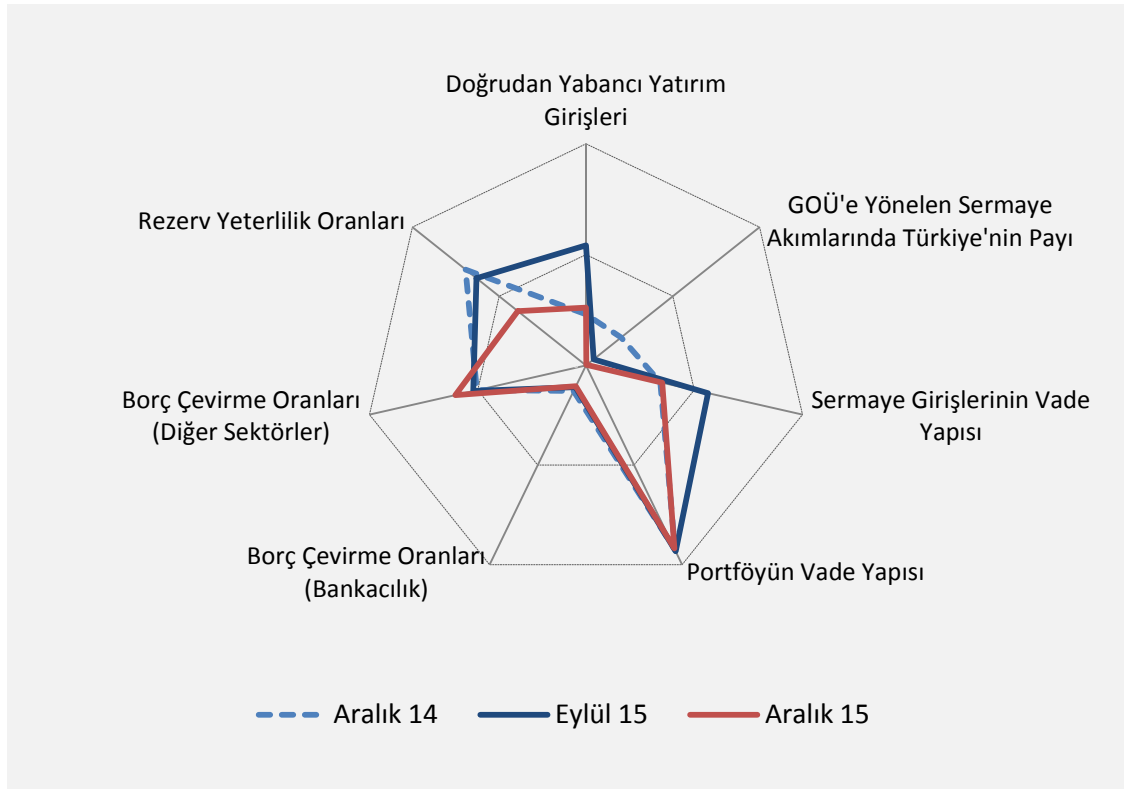
Cari İşlemler Hesabının Finansmanı

2015 yılının dördüncü çeyreğinde, küresel iktisadi faaliyetlerdeki zayıf seyrin ve ayrışmanın devam etmesinin yanı sıra, para politikalarındaki belirsizliklerin yol açtığı finansal oynaklık, küresel risk iştahının olumsuz seyretmesine neden olmuştur. Diğer taraftan, Suriye’de süregelen olumsuz jeopolitik siyasi gelişmelerin bu dönemde de yoğun olarak devam etmesi, finans hareketlerine etki eden ülkemize özgü bir unsur olarak öne çıkmıştır.

Ödemeler dengesi finans hesabına ana başlıklar itibarıyla bakıldığında, doğrudan yatırım girişlerinde 2015 yılının üçüncü çeyreğinde başlayan artış eğilimi, yılın son çeyreğinde de devam etmiştir. Portföy yatırımları ise, küresel risk iştahındaki kötüleşmeye paralel, çıkış yönlü hareket etmeye devam etmiştir. Diğer yatırım girişlerinde ise bankacılık sektörüne girişler bir miktar gerilerken, diğer sektörlerin yurt dışı borçlanmaları artarak devam etmiştir.

Finansman unsurlarının kalitesi yönünden bakıldığında; rezerv yeterlilik oranları ve GOÜ’ye yönelik sermaye akımlarında Türkiye’nin payı bir yıl öncesine göre gerilerken, diğer tüm unsurlar bir yıl öncesine göre aynı kalmış veya bir miktar iyileşme göstermiştir (Grafik 2).

Grafik 2: Cari Açık Finansman Kalitesinin Makro Gösterimi*

Kaynak: TCMB.

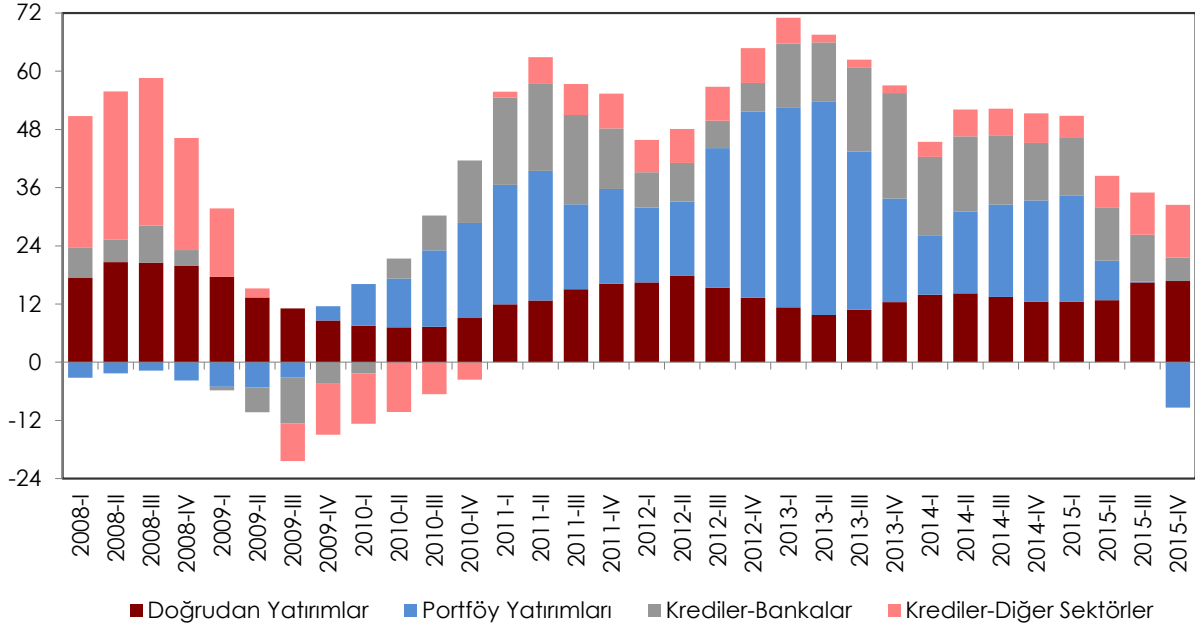
* Dışarıya doğru genişleme iyileşmeyi yansıtmaktadır.

Doğrudan yatırım girişlerinde, geçen çeyrekte görülen artış eğilimi bu çeyrekte de devam etmiştir. Bu durum, doğrudan yatırımlarda genel bir eğilim değişikliğinden ziyade, büyük miktarda az sayıda işlemin bir sonucu olarak gerçekleşmiştir (Grafik 3).

Bu çeyrekte Çin ve enerji ihracatçısı ülkelerde büyümeye yönelik ortaya çıkan endişeler, gelişmekte olan ülkelere yönelik portföy akımlarına etki eden temel unsur olmuştur. Enstrüman bazında bakıldığında, dönem toplamında, diğer sektörlerin yurt dışı tahvil ihracı hariç, hisse senetleri ve diğer tüm borç senetlerinde net çıkış gerçekleşmiştir.

Gerek bankacılık sektörünün gerekse diğer sektörlerin yurt dışından kredi türü borçlanmalarında, 2015 yılı son çeyreğinde arz yönlü bir kısıt gözlenmemektedir. Bu dönemde bankacılık sektörü toplamda, düşük bir miktarda, net borç geri ödeyici olurken, yılın ilk çeyreğinde başlayan kısa vadeli kredi borçlanmasından uzun vadeli borçlanmaya kayış, bu dönemde de devam etmiştir. Bu gelişmede, TCMB'nin bankaların yurt dışı borçlanmalarının vadesini uzatmaya yönelik yaptığı düzenlemelerin etkisi olduğu düşünülmektedir. Öte yandan, diğer sektörler, uzun vadeli kredilerindeki artışın etkisi ile net borçlanıcı yönde hareket etmişlerdir. Diğer sektörün ortalama borçlanma vadesi, yurt içi büyük projelerin finansmanına yönelik sağlanan çok uzun vadeli kredilerin de etkisi ile artış göstermiştir (Kutu 4).

Grafik 3. Finans Hesabı Alt Kalemleri (Yükümlülükler)
(yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

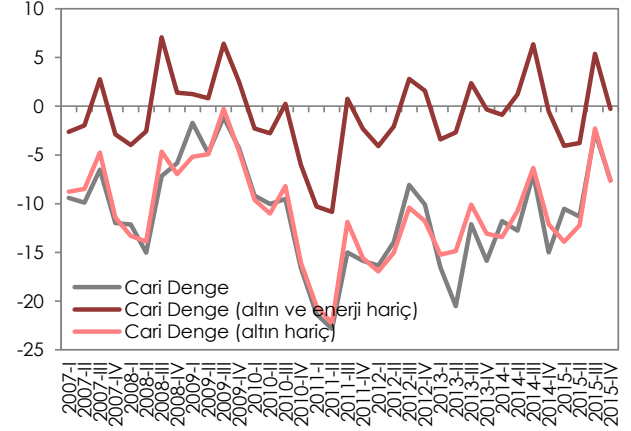

2015 yılı son çeyreğinde cari işlemler açığı yıllık bazdaki gerilemesine devam etmiş ve 7,6 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Son çeyrekte cari işlemler dengesindeki söz konusu iyileşmede, petrol fiyatlarındaki düşüşle birlikte enerji ithalatı faturasının geçen yılın aynı dönemine göre 4,7 milyar ABD doları, altın ithalatının ise 2,3 milyar ABD doları azalması etkili olmuştur. Ancak, yıl genelinde olduğu gibi bu çeyrekte de turizm gelirlerinin gerilemesi cari işlemler dengesindeki iyileşmeyi sınırlandıran bir faktör olmuştur. Önceki yıla kıyasla cari işlemler dengesi 11,4 milyar ABD doları iyileşme göstermiştir. Öte yandan, ödemeler dengesi istatistiklerinde yıl sonu güncellemeleri de, 2005 yılından günümüze, cari işlemler dengesini olumlu yönde etkileyen diğer bir etken olmuştur (Kutu 1).

Yıllık bazda incelendiğinde, 2014 yılı başından itibaren cari açıkta gözlenen daralmanın devam ettiği görülmüştür. Böylece 2015 yılında cari açık 32,1 milyar ABD dolarına, cari açığın GSYİH içindeki payı ise yüzde 4,5'e gerilemiştir. Öte yandan, altın ve enerji hariç cari işlemler dengesi bir miktar bozulma göstermiştir.

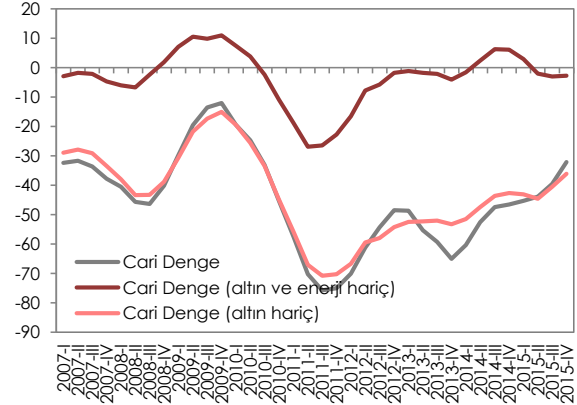
Cari açığın en önemli belirleyicisi olan altın hariç dış ticaret açığı yılın son çeyreğinde yıllık bazda 4,6 milyar ABD doları daralmıştır. Bu dönemde gerek ithalat gerekse ihracat gerileme göstermiştir. Ancak ithalatın ihracata kıyasla daha yüksek miktarda gerilemesi dış ticaret açığındaki daralmada etkili olmuştur. 2015 yılı tamamında ise altın hariç dış ticaret dengesi 7,8 milyar ABD doları iyileşme göstermiştir.

Grafik 1. Cari İşlemler Dengesi
(yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

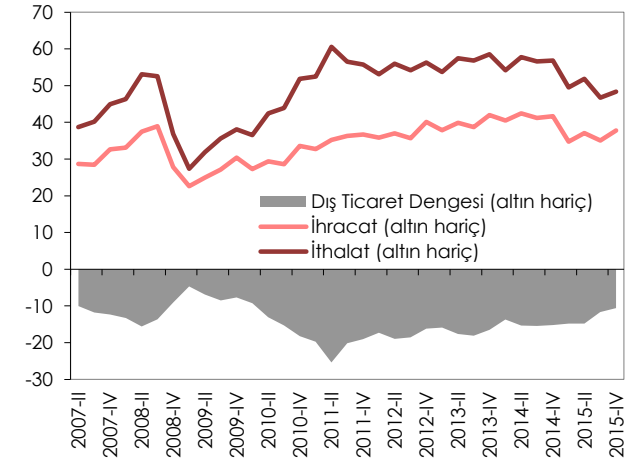
Kaynak: TCMB.

Grafik 2. Cari İşlemler Dengesi
(çeyreklik, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

Grafik 3. Dış Ticaret Dengesi (Altın hariç)
(çeyreklik, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

1.1 Mal İhracatı

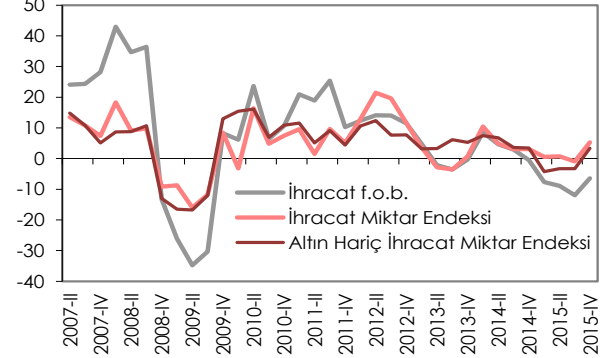
2015 yılı genelinde, özellikle Rusya ve Irak kaynaklı jeopolitik gelişmelerin olumsuz etkileri ve Euro-dolar paritesindeki düşüşün devam etmesiyle nominal ihracat yıllık bazda gerileme eğiliminde olmuştur. AB ülkelerindeki toparlanmanın devam etmesi bu olumsuz gelişmeleri telafi edememiş ve ihracat son çeyrekte yüzde 6,5; 2015 yılı tamamında ise yüzde 8,7 gerilemiştir. Altın dahil ve hariç reel ihracat ise yılın son çeyreğinde artış göstermiştir.

Çeyreklik bazda mevsimsellikten arındırılmış verilere göre, yılın son çeyreğinde gerek toplam ihracat gerekse altın hariç ihracat düşüş göstermiştir. Mevsimsel etkilerden arındırılmış ihracat son çeyrekte bir önceki çeyreğe göre yüzde 5,8; altın hariç ihracat ise yüzde 5,4 gerilemiştir.

Avrupa Birliği (AB) ülkelerinin altın hariç ihracat içindeki payı yılın son çeyreğinde de artarken, Orta Doğu ve Afrika (ODA) ülkelerinin payı düşmüştür. Bu dönemde AB ülkelerinin Türkiye'nin toplam altın hariç ihracatı içindeki payı 2011 yılı ikinci çeyreğinden bu yana gözlenen en yüksek değerine ulaşmış ve yüzde 47,7 olarak gerçekleşmiştir. Böylece 2015 yılında AB ülkelerinin payı yüzde 45,7'ye yükselmiştir. Orta Doğu ve Afrika (ODA) ülkelerinin payı ise son çeyrekte yüzde 30,1; yıl genelinde yüzde 31,2 seviyesinde gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, Rusya ve Ukrayna'nın da yer aldığı Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerine yapılan ihracatın payı son çeyrekte yüzde 6, 2015 yılında ise yüzde 6,4 seviyesine düşerek, 2006 yılı seviyelerine gerilemiştir.

Türkiye'nin ihracat pazarlarındaki büyüme küresel büyümenin altında kalmaya devam etmiştir. Türkiye'nin ihracat pazarlarını oluşturan ülkelerdeki ekonomik büyüme oranı 2015 yılı son çeyreğinde yıllık yüzde 0,6 oranında artarken, aynı dönemde küresel büyüme oranı yüzde 1,7 seviyesinde gerçekleşmiştir.

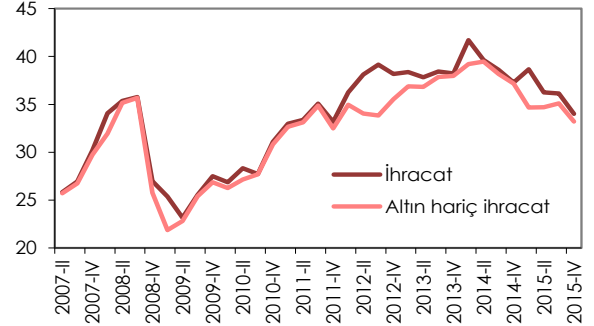
Grafik 4. Nominal İhracat ve İhracat Miktar Endeksleri
(yıllık yüzde değişim)

Kaynak: TÜİK.

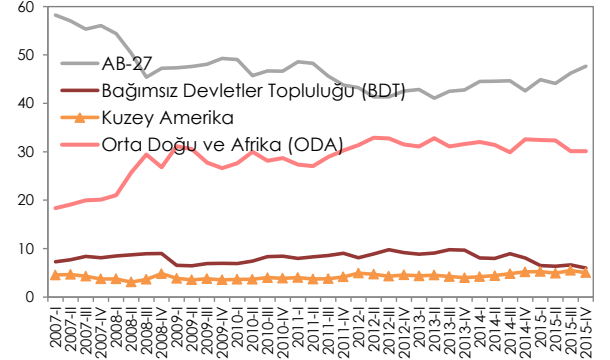
Grafik 5. Altın Dahil ve Hariç İhracat

(mevsimsellikten arındırılmış, çeyreklik, milyar ABD doları)

Kaynak: TÜİK.

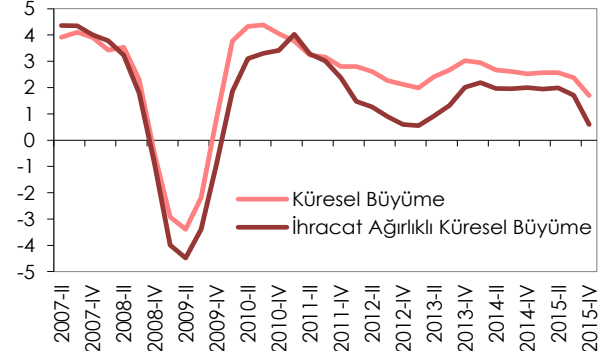
Grafik 6. İhracatta Seçilmiş Bölge Payları (Altın hariç)
(yüzde)

Kaynak: TÜİK.

Grafik 7. Dış Talep Göstergeleri

(yıllık yüzde değişim)

Kaynak: TCMB.

1.2 Mal İthalatı

2015 yılı son çeyreğinde ithalattaki gerileme devam etmiştir. Euro-dolar paritesindeki düşüş ve başta enerji fiyatları olmak üzere ithalat fiyatlarındaki gerileme ithalattaki azalışa neden olmuştur. Bunun yanı sıra, altın ithalatı yılın son çeyreğinde önceki yılın aynı dönemine göre belirgin olarak azalmıştır. Bu dönemde nominal ithalat yıllık yüzde 18,4; reel ithalat yüzde 1,8 oranında düşmüştür. Altın hariç ithalat reel olarak yüzde 2,3 oranında artarken, altın ve enerji hariç ithalat önceki yılın aynı dönemine göre yatay seyretmiştir.

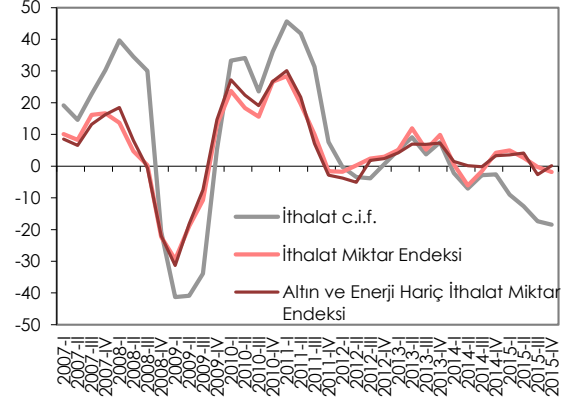
Mevsimsellikten arındırılmış verilere bakıldığında da çeyreklik bazda ithalatta belirgin bir düşüş eğilimi görülmektedir. 2015 yılı son çeyreğinde, ithalat bir önceki çeyreğe göre yüzde 5,2; altın ve enerji hariç ithalat yüzde 2,8 oranında düşüş göstermiştir.

1.3 Reel Döviz Kuru Gelişmeleri

Yılın son çeyreğinde reel kur endeksleri bir önceki çeyreğe kıyasla bir miktar değer kazanmıştır. Bu dönemde yurt içi enflasyon gelişmeleri reel kur endekslerindeki harekette etkili olmuştur.

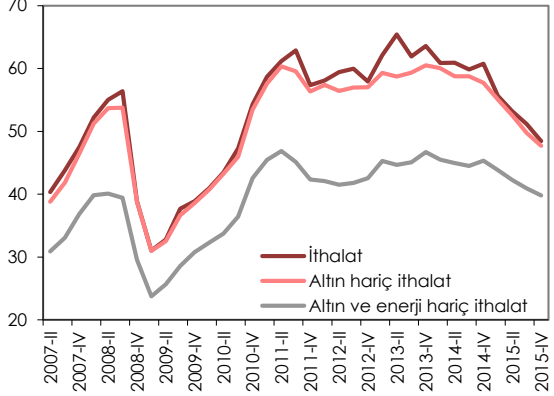
Türk lirasında gözlenen reel değerlenme hem gelişmiş ülkelere hem de gelişmekte olan ülkelere karşı gerçekleşmiştir. Gelişmiş ülkeler alt endeksi 100 puanın üzerinde seyretmeye, dolayısıyla Türk lirası söz konusu ülke grubuna karşı değerli kalmaya devam etmiştir.

Grafik 8. Nominal İthalat ve İthalat Miktar Endeksleri (yıllık yüzde değişim)

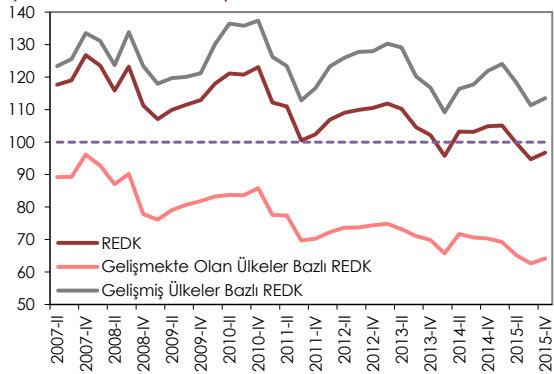
Kaynak: TÜİK.

Grafik 9. Enerji ve Altın Hariç İthalat (Mevsimsellikten arındırılmış, çeyreklik, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

Grafik 10. Reel Efektif Döviz Kurları (REDK) (TÜFE bazlı, 2003=100)

Kaynak: TCMB.

1.4 Küresel Konum

Dünya Ticaret Örgütü'nden elde edilen geçici verilere göre dünya ihracatı 2015 yılının son çeyreğinde de gerilemiştir. Bu dönemde dünya ihracatı bir önceki yıla göre yüzde 10,6 oranında daralmıştır. Bu dönemdeki nominal ihracattaki gerilemede fiyat düşüşleri yanında euro-dolar paritesindeki gelişmelerin de belirleyici olduğu düşünülmektedir.

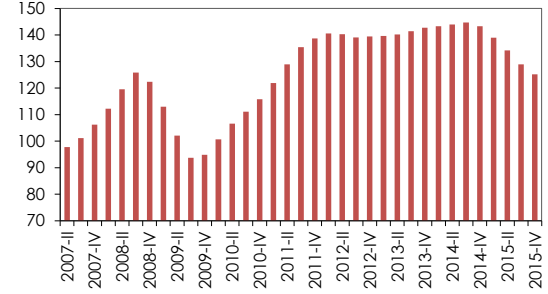
Dünya Ticaret Örgütü verileri 2015 yılında Türkiye'nin dünya ithalatı içindeki payının gerilerken, dünya ihracatı içindeki payının bir miktar arttığına işaret etmektedir. Böylece, 2015 yılı son çeyreğinde Türkiye'nin dünya ithalatı içindeki payı yüzde 1,25, dünya ihracatı içindeki payı ise yüzde 0,88 seviyesinde gerçekleşmiştir.

1.5 Dış Ticaret Hadleri

Son yıllarda ihracat ve ithalat fiyatlarında süregelen düşüş eğilimi 2015 yılı son çeyreğinde devam etmiştir. Bu dönemde ihracat fiyatları bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 10,9, ithalat fiyatları ise yüzde 16,9 oranında gerilemiştir. İhracat ve ithalat fiyatlarındaki düşüşlerde petrol ve enerji fiyatlarındaki gerilemeler etkili olmuş, fiyat düşüşleri tüm alt sektörlerde görülmüştür.

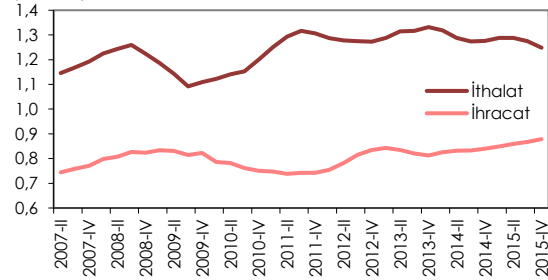
İthalat fiyatlarının ihracat fiyatlarından daha yüksek oranda gerilemesine bağlı olarak 2012 yılı ortalarından itibaren yükselmekte olan dış ticaret hadleri, 2015 yılının son çeyreğinde de bu eğilimini sürdürmüştür. Enerji ve altın dışlandığında ise dış ticaret hadlerindeki yükselişin daha yavaş ve kademeli olduğu görülmektedir. Dış ticaret hadleri yılın son çeyreğinde yıllık yüzde 7,3 puan artışla 108,8 değerini alırken, altın ve enerji hariç endeksin yıllık artışı 0,5 puana gerilemiş ve 102,4 değerini almıştır.

Grafik 11. Dünya İhracatı
(yıllıklandırılmış, 2007=100)

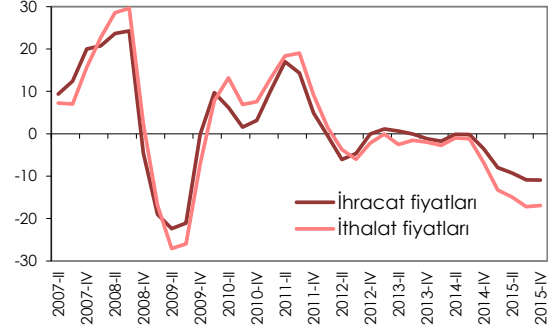
Kaynak: DTÖ.

Grafik 12. Türkiye'nin Dünya Ticareti İçindeki Payı
(yüzde)

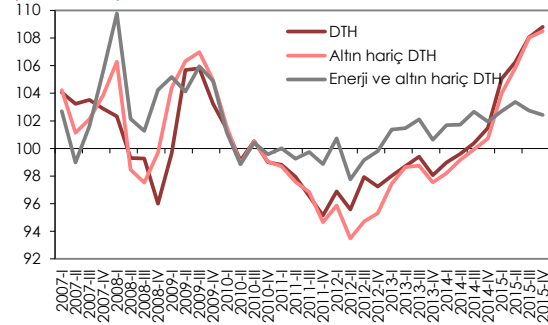
Kaynak: DTÖ.

Grafik 13. İhracat ve İthalat Fiyatları
(yıllık yüzde değişim)

Kaynak: TÜİK.

Grafik 14. Dış Ticaret Hadleri (DTH)
(2010=100)

Kaynak: TÜİK.

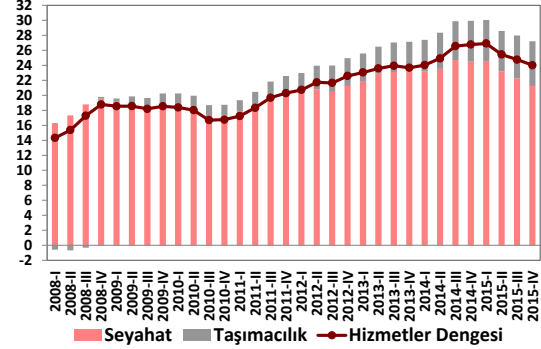
1.6 Hizmetler Hesabı

Cari işlemler hesabının dış ticaretten sonra en önemli belirleyicisi olan hizmetler kalemi, yılın dördüncü çeyreğinde, net seyahat gelirlerindeki gerilemeye bağlı olarak azalma eğiliminde olmuştur. Bir önceki yılın aynı dönemine göre taşımacılık, diğer ticari hizmetler ile resmi hizmetler kalemlerinin hizmetler hesabına verdiği katkı artarken; seyahat, inşaat hizmetleri ve finansal hizmetler kalemlerinin katkısı ise azalmıştır.

Hizmetler dengesi altında yer alan taşımacılık kalemindeki geçen yılın aynı dönemine göre görülen artışa rağmen, aynı dönemde seyahat kalemindeki gerilemenin etkisi ile hizmetler kaleminin cari işlemler hesabına verdiği katkı azalmıştır. 2015 yılının dördüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre seyahat gelirlerinde yüzde 15,5 azalış, seyahat giderlerinde ise yüzde 1,2 oranında artış gözlenmiştir. Sonuç olarak, 2015 yılının dördüncü çeyreğinde net seyahat gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 20,2 azalarak 4,1 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Öte yandan, turist sayısı geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 3,4 oranında azalış göstermiştir. Ülke grupları olarak bakıldığında, dördüncü çeyrekte geçen yılın aynı dönemine göre oransal olarak en büyük artış Asya ve Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan gelen turist sayılarında gerçekleşirken, en büyük azalış Afrika ve Avrupa ülkelerinden gelen turist sayılarında yaşanmıştır.

2015 yılının dördüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre, gerek yabancı ziyaretçilerin gerekse yurt dışında ikamet eden vatandaşlarımızın ülkemizde gerçekleştirdiği ortalama harcama tutarları azalmıştır. Verilere bakıldığında, yabancı ziyaretçilerin ortalama harcama tutarının geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 16,0 azalarak 627 ABD doları; yurt dışında ikamet eden vatandaşlarımızın ortalama harcamasının ise yüzde 5,2 azalarak 957 ABD doları düzeyinde gerçekleştiği gözlenmiştir.

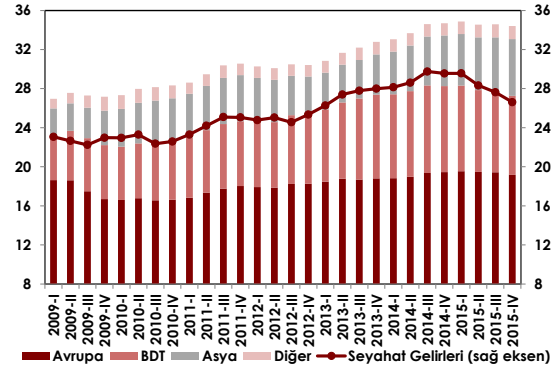
Grafik 15. Hizmetler Hesabı, Seyahat ve Taşımacılık
(yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

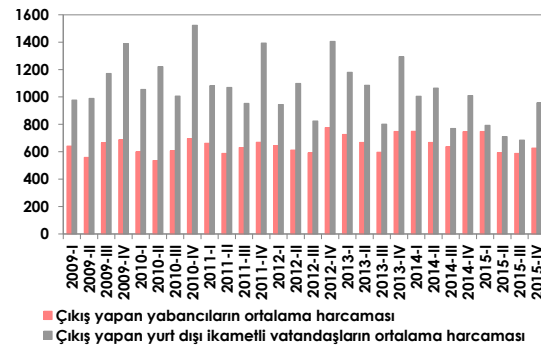
Grafik 16. Türkiye'ye Gelen Turistlerin Bölge Dağılımı ve Seyahat Gelirleri

(sol eksen: yıllıklandırılmış, milyon kişi;
sağ eksen: milyar ABD doları)

Kaynak: TÜİK.

Grafik 17. Ortalama Harcama
(ABD doları/kışi)

Kaynak: TÜİK.

Kutu 1

Ödemeler Dengesi İstatistiklerinde Yapılan Yıl Sonu Güncellemeleri

Türkiye'nin ödemeler dengesi istatistikleri, pek çok açıdan uluslararası standartların oldukça ilerisinde, aylık olarak ve ilgili ayı takip eden altı hafta içerisinde yayımlanmaktadır. İstatistiklerin güncelliğini kaybetmeden kullanıcılara ulaşmasını amaçlayan bu uygulama ile Türkiye zamanlılık açısından öncü ülkelerden biri konumunda bulunmaktadır. Diğer taraftan, istatistiklerin aylık olarak yayımlanması, yayım tarihinde mevcut olmayan verilerin yerine geçici nitelikteki verilerin kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla, ödemeler dengesi istatistikleri geçici nitelikteki söz konusu verilerin zaman içinde kesinleşmesi, kaynak verilerde zaman içinde gerçekleşen güncellemeler ve de yeni bir kaynaktan veri derlenmeye başlanması nedeniyle geçmiş yılları da içerecek şekilde güncellenebilmektedir.

Ödemeler dengesi istatistikleri revizyon politikası uyarınca, ödemeler dengesi istatistiklerinde;

- Aralık hariç diğer cari ay verileri yayımlanırken,
 - Kısa vadeli dış borçlar ile özel sektörün uzun vadeli dış borcuna ilişkin veriler için geriye dönük olarak 2002 yılına kadar,
 - Diğer kalemler için cari yıl ve bir önceki yılın aylık verilerinde,
- Aralık ayı verileri yayımlanırken ise tüm kalemler için geriye dönük beş yılın verilerinde revizyon yapılabilmektedir.

Diğer taraftan, yeni bir kaynaktan veri derlenmesi veya metodolojik bir değişiklik yapılması durumunda ise verilerin elde edilebildiği tarihe kadar güncelleme gerçekleştirilebilmektedir.

Bu çerçevede, 2015 yılı Aralık ayı ödemeler dengesi istatistikleri yayımlanırken, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, Aylık Döviz Vaziyeti (ADV) Raporlaması yapan bankalar ve firmalar nezdinde yapılan ayrıntılı çalışmalar neticesinde, 2005 yılına kadar uzanan çeşitli güncellemeler yapılmıştır. Güncellemelerin bir kısmı sadece sınıflama değişikliğine neden olurken, bir kısmı da "Cari İşlemler Hesabı" ile "Finans Hesabı" kalemlerini ve dolayısıyla "Net Hata Noksan" kalemini de etkilemiştir. Bu güncellemelerin başlıcalarına aşağıda yer verilmektedir.

I. Cari İşlemler Hesabı

- "Cari İşlemler Hesabı / Hizmetler / Taşımacılık / Diğer Taşımacılık" verileri, yerli havayolu firmalarından doğrudan raporlama ile derlenmekte olup, söz konusu firmalar Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yürütülmekte olan Uluslararası Hizmet Ticareti (UHT) 2013 ve 2014 pilot çalışmasına da veri sağlamışlardır. Bu kapsamda, 2013-2014 yılları için ilgili firmalarca tarafımıza gönderilen verilerin güncellenmesi, 2015 yılına ilişkin olarak da geçici nitelikteki verilerin kesinleşmesi ve diğer güncellemeler nedeniyle "Hizmetler / Taşımacılık / Diğer

Taşımacılık (Net)" kalemi 2013-2015 yılları için toplam olarak 1.7 milyar ABD doları yukarı yönlü revize edilmiştir.

- "Cari İşlemler Hesabı / Birincil Gelir Dengesi / Ücret Ödemeleri" kaleminde, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından Türkiye’de süreli çalışma izni verilen yabancıların elde ettikleri ücretler "Gider" olarak, Türkiye’deki yabancı ülke diplomatik ve konsüler misyonlarında görev yapan Türk personelin elde ettikleri ücretler ise "Gelir" olarak 2005 yılından itibaren kaydedilmektedir.

Aralık 2015 Ödemeler Dengesi İstatistikleri ile birlikte aynı kalem altında söz konusu ücretlere ilave olarak, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İŞKUR) kayıtlarına dayanarak hesaplanan Türkiye’den yurt dışına giden çalışanların/işçilerin elde ettikleri ücretler "Gelir" olarak, T.C. Dışişleri Bakanlığı kayıtlarına dayanarak hesaplanan Türkiye’nin yurt dışındaki elçilik, başkonsolosluk ve konsolosluklarında görev yapan yabancı uyruklu personele ödenen ücretler ise "Gider" olarak kaydedilmiştir. Elde edilen kayıtlar temelinde, yeni hesaplanan verilerin 2005 yılından itibaren ödemeler dengesi istatistiklerine yansıtılması neticesinde "Ücret Ödemeleri (Net)" kalemi, 2005-2015 yılları için toplam olarak 7.0 milyar ABD doları yukarı yönlü revize edilmiştir.

- "Cari İşlemler Hesabı / Birincil Gelir Dengesi / Doğrudan Yatırımlar / Gider" kalemi, 2014 yılı için gerçekleştirilen yabancı sermayeli şirketler anketi ile kesinleşen yeniden yatırıma dönüştürülen kâr rakamları ve bankalar tarafından raporlanan diğer verilerin güncellenmesi neticesinde hem 2014 hem de 2015 yılları için 0,3 milyar ABD doları olmak üzere toplam olarak 0,6 milyar ABD doları tutarında aşağı yönlü güncellenmiştir.
- "Cari İşlemler Hesabı / İkincil Gelir Dengesi / Genel Hükümet" kalemi, sınıflama değişikliği ve yıl sonu çalışmaları kapsamında güncellenmiştir. Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Altıncı El Kitabı’na uyum çalışmaları çerçevesinde, uluslararası kuruluşlara yapılan üyelik aidatı ödemeleri, 2006 yılından başlayarak "Cari İşlemler Hesabı / Hizmetler / Resmi Hizmetler / Gider" kaleminden, "Cari İşlemler Hesabı / İkincil Gelir Dengesi / Genel Hükümet" kalemine taşınmıştır. Ayrıca, yıl sonu çalışmaları kapsamında da, "Cari İşlemler Hesabı / İkincil Gelir Dengesi / Genel Hükümet" kalemi altında gelir olarak gösterilen ve bankalar tarafından raporlanan Avrupa Birliği hibelerine ilişkin veriler, 2014 ve 2015 yılları için toplam olarak 1,1 milyar ABD doları yukarı yönlü güncellenmiştir. Bu çerçevede, 2006-2015 yılları için "Cari İşlemler Hesabı / Hizmetler / Resmi Hizmetler / Gider" kalemi 1,8 milyar ABD doları aşağı yönlü ve "Cari İşlemler Hesabı / İkincil Gelir Dengesi / Genel Hükümet (Net)" kalemi de toplam olarak 0,7 milyar ABD Doları aşağı yönlü revize edilmiştir.

II. Finans Hesabı

- "Finans Hesabı / Doğrudan Yatırımlar / Net Yükümlülük Oluşumu / Sermaye / Yatırım" kalemi, 2014 yılı için gerçekleştirilen yabancı sermayeli şirketler anketi ile kesinleşen kâr rakamları ile

bankalar tarafından raporlanan diğer verilerin (Ekonomi Bakanlığı ve firmalar nezdinde yapılan çalışmalar neticesinde) güncellenmesi doğrultusunda, 2014 ve 2015 yılları için sırasıyla 0,3 milyar ABD doları aşağı yönlü ve ve 0,4 milyar ABD doları yukarı yönlü revize edilmiştir.

- Dış Krediler Raporlama Takip Sistemi (DKRT) veri tabanında, bankalar tarafından raporlanan uzun ve kısa vadeli kredi kullanım ve geri ödemelerine ilişkin olarak, bankalar ve firmalar nezdinde yapılan çalışmalar neticesinde, ağırlıklı olarak Türkiye'ye getirilmeden yurt dışında kullanılan yüksek tutarlı krediler ile ilgili gerekli güncellemeler yapılmıştır. Bu çerçevede, "Finans Hesabı / Diğer Yatırımlar / Krediler / Net Yükümlülük Oluşumu" altındaki "Bankalar" ve "Diğer Sektörler" kalemleri, 2011-2015 yılları için sırasıyla 90 milyon ABD doları ve 758 milyon ABD doları tutarında yukarı yönlü güncellenmiştir.

Sonuç olarak, yapılan tüm bu çalışmaların neticesinde, 2005 yılı Ocak ayından başlayarak, 2015 yılı Kasım ayını kapsayacak şekilde, başlıcaları

- 7,0 milyar ABD doları "Ücret Ödemeleri" kalemi,
- 1,7 milyar ABD doları "Diğer Taşımacılık" kalemi,
- 1,1 milyar ABD doları "İkincil Gelir Dengesi / Genel Hükümet (Hibe)" kalemi (sınıflama değişikliği hariç) ve
- 0,6 milyar ABD doları "Birincil Gelir Dengesi / Doğrudan Yatırımlar" kalemi

kaynaklı olmak üzere Cari İşlemler Açığı toplam 10 milyar ABD doları aşağı yönlü, Finans Hesabı 0,4 milyar ABD doları net yükümlülük artışı yönlü, dolayısıyla Net Hata ve Noksan kalemi de 10,4 milyar ABD doları aşağı yönlü güncellenmiştir.

Tablo 1: Ödemeler Dengesi Ana Kalemlerindeki Değişim
(milyar ABD doları)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	Toplam
Cari İşlemler Hesabı**	0,5	0,7	0,8	0,8	0,7	0,7	0,6	0,6	1,1	3,0	0,7	10,0
Finans Hesabı**	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,7	-0,3	1,2	-0,4	-0,4
Net Hata Noksan	-0,5	-0,7	-0,8	-0,8	-0,7	-0,7	-0,7	-1,3	-1,4	-1,8	-1,1	-10,4

*Ocak-Kasım

** "Cari işlemler Hesabı"ndaki pozitif değişim, Cari İşlemler Açığında azalışa, "Finans Hesabı"ndaki negatif değişim ise net yükümlülük artışına işaret etmektedir. Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Taşımacılık kaleminden kaynaklanan net gelirlerde 2014 yılının ilk çeyreğinden itibaren görülen artış eğilimi, bu çeyrekte de devam etmiştir. 2015 yılı dördüncü çeyreğinde, bir önceki yılın aynı dönemine göre taşımacılık gelirlerinin yüzde 4,7, giderlerinin ise yüzde 18,1 oranında azalması sonucu net taşımacılık geliri yüzde 24,8 oranında artış göstermiştir. Bu dönemde ithalat taşımacılığında yabancıların payı, bir önceki döneme göre 0,5 puan azalarak yüzde 48,9 düzeyinde gerçekleşmiştir.

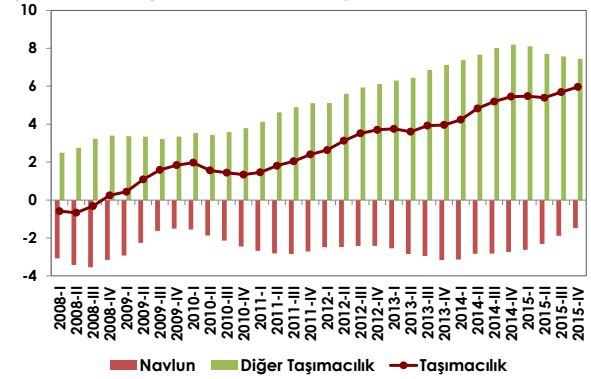
1.7 Birincil Gelir Dengesi

Cari işlemler dengesinin diğer bir belirleyeni olan ve ücret ödemeleri ile yatırım geliri toplamından oluşan birincil gelir dengesi açık yönünde hareketini dördüncü çeyrekte artırarak sürdürmüştür. Yurt dışına yapılan kâr transferlerinin kaydedildiği doğrudan yatırım giderinin, bir önceki yılın aynı dönemine göre yükselmesi, birincil gelir açığının bu çeyrekteki artışının en önemli nedenini oluşturmuştur. Öte yandan, Aralık ayı ödemeler dengesi yayımı ile birlikte, birincil gelir dengesi altında yer alan ücret ödemeleri gelir kalemine Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü'nden elde edilen verilere dayanarak hesaplanan Türkiye'den yurt dışına giden çalışanların/işçilerin elde ettikleri ücretler 2005 yılından günümüze kayıt edilmeye başlanmıştır (Kutu 2). Birincil gelir dengesinden kaynaklanan net çıkışlar, 2015 yılı dördüncü çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 7,3 artarak 2,1 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Yatırım geliri kalemi altında yer alan doğrudan yatırım ve portföy yatırımları kalemlerindeki çıkışlar artarken, diğer yatırımlardaki çıkışlar azalmıştır.

1.8 İkincil Gelir Dengesi

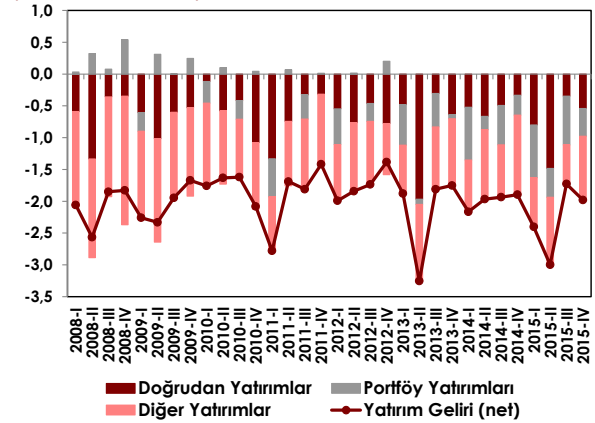
Genel hükümet ve diğer sektörlerin cari transferlerinden oluşan ikincil gelir dengesinde net girişler, bir önceki çeyreğe göre artış göstermiştir. Dördüncü çeyrekte ikincil gelir dengesi, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 8,7 artışla 473 milyon ABD doları tutarında net giriş kaydetmiştir. Bu artıştaki en büyük etken, diğer sektörler kalemindeki düşüşe rağmen ülkelerarası hibelerin yer aldığı genel hükümet kalemi net girişlerinde gözlenen yüzde 22,5 oranındaki artış olmuştur.

Grafik 18. Taşımacılık ve Alt Kalemleri
(yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

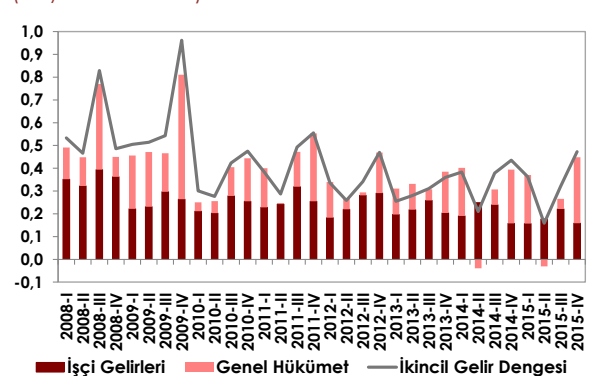
Kaynak: TÜİK, TCMB.

Grafik 19. Yatırım Geliri (net) Kompozisyonu
(milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

Grafik 20. İkincil Gelir Dengesi ve İşçi Gelirleri
(milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

Kutu 2

Ücret Ödemeleri ve Ödemeler Dengesi İstatistiklerine Yansımaları

Tanım ve Kapsam

Ücret Ödemeleri, temel olarak bir ekonomide yerleşik çalışanların (A ülkesi) başka ekonomilerin (B ülkesi) üretiminde emek girdisi karşılığında nakdi ya da gayri nakdi ücret, maaş ve diğer kazanımlarını göstermektedir (IMF Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu 6. El Kitabı-BPM6, sayfa 185).

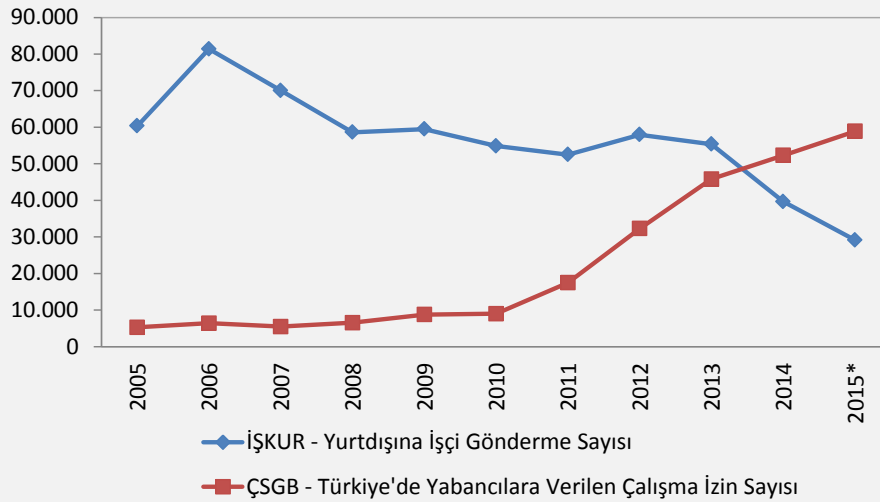
Bu kapsamda, “Ücret Ödemeleri” üç ana bileşenden oluşmaktadır (BPM6, sayfa 186):

- (1) nakit ücret ve maaşlar,
- (2) aynı ücret ve maaşlar,
- (3) işverenlerin sosyal katkıları.

Türkiye'nin ödemeler dengesi tablosunun “Cari İşlemler Hesabı/Birincil Gelir Dengesi” altında kaydedilen “Ücret Ödemeleri” kaleminde, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) tarafından Türkiye’de süreli çalışma izni verilen yabancıların elde ettikleri ücretler “Gider” olarak, Türkiye’deki yabancı ülke diplomatik ve konsüler misyonlarında görev yapan Türk personelin elde ettikleri ücretler ise “Gelir” olarak hesaplanarak 2005 yılından itibaren kaydedilmekte idi.

11 Şubat 2016 tarihinde yayımlanan Aralık 2015 Ödemeler Dengesi İstatistikleri ile birlikte söz konusu ücretlere ilave olarak, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İŞKUR) kayıtlarına dayanarak hesaplanan Türkiye’den yurt dışına giden çalışanların/işçilerin elde ettikleri ücretler “Gelir” olarak, T.C. Dışişleri Bakanlığı kayıtlarına dayanarak hesaplanan Türkiye’nin yurt dışındaki elçilik, başkonsolosluk ve konsolosluklarında görev yapan yabancı uyruklu personele ödenen ücretler ise “Gider” olarak söz konusu kalem altında kaydedilmeye başlanmıştır. Elde edilen kayıtlar temelinde yeni hesaplanan veriler, “Ücret Ödemeleri” kalemine 2005 yılından itibaren yansıtılmıştır.

Grafik 1: Türkiye’den Yurt Dışına Giden İşçi Sayısı ve Türkiye’de Çalışma İzni Verilen Yabancı Sayısı (2005-2015*)

Kaynak: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB), Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü (İŞKUR)
(* Ocak-Kasım)

Ücret Ödemeleri/Gelir

İŞKUR, ülkelere ve mesleklere göre yurt dışına gönderilen işçi sayılarını yıllık olarak yayımlamaktadır. Son yıllar itibarıyla, Türkiye’den yurt dışına giden işçilerin ülke dağılımında Rusya, Irak, Suudi Arabistan, Türkmenistan, Azerbaycan, Cezayir, Kazakistan, Tunus, Libya, Afganistan, Katar ve BAE’nin ağırlıklı olduğu gözlemlenmektedir. İnşaat, müteahhitlik, bakım onarım faaliyetlerindeki meslekler ise ağırlığı oluşturmaktadır.

Türkiye’den yurt dışına giden çalışanların/işçilerin gerek ülke gerekse meslek profili dikkate alınarak, Türkiye’de süreli çalışma izni verilen yabancılar için meslek gruplarına mevzuat kapsamında tanımlanmış asgari ücret bilgilerinden, yurt dışına giden çalışanların/işçilerin ücret gelirinin hesaplanması için de yararlanılmıştır.

Gelir kaleminin diğer bir alt bileşeni T.C. Dışişleri Bakanlığı kayıtlarına dayanarak hesaplanan Türkiye’deki yabancı ülke diplomatik ve konsüler misyonlarında görev yapan Türk personelin elde ettikleri ücretlerdir. Söz konusu veriler de yıl sonu çalışmaları kapsamında güncellenmiştir.

Ücret Ödemeleri/Gider

ÇŞGB, ekonomik faaliyetlere, eğitim düzeyine ve izin türlerine göre Türkiye’de çalışma izni verilen yabancılarla ilişkin “**Yabancı Çalışma İzinleri İstatistikleri**”ni yayımlamaktadır. Veriler, 2010 yılından itibaren mevcuttur.

“**Ortalama Ücret**” için “**4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği**”nde belirtilen¹ kriterler baz alınarak, istatistiklerde yer alan yabancıların profil bilgileri kullanılmıştır. Yıl sonu çalışmaları kapsamında ise Türkiye’de çalışma izni verilen yabancılar kaynaklı gider verisi güncellenmiştir.

Gider kaleminin diğer bir alt bileşeni, T.C. Dışişleri Bakanlığı kayıtlarına dayanarak hesaplanan Türkiye’nin yurt dışındaki elçilik, başkonsolosluk ve konsolosluklarında görev yapan yabancı uyruklu personele ödenen ücretlerdir.

¹ 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliğinin 13. maddesi uyarınca, işveren tarafından yabancıya ödeneceği beyan edilen **aylık ücret miktarının** yabancıнын görev ve yetkinliği ile bağdaşır seviyede olması zorunludur. Buna göre, **başvuru tarihi itibarıyla yürürlükte bulunan asgari ücret tutarı dikkate alınmak suretiyle yabancıya ödenecek ücretin en az;**

- Üst düzey yöneticiler, pilotlar ve ön izin talebinde bulunan mühendis ve mimarlar için asgari ücretin **6,5 katı**,
 - Birim veya şube müdürleri ile mühendis ve mimarlar için asgari ücretin **4 katı**,
 - Uzmanlık ve ustalık gerektiren işlerde çalışacaklar, öğretmenler ile psikolog, fizyoterapist, müzisyen ve sahne sanatçısı unvanlarında çalışacak yabancılar için asgari ücretin **3 katı**,
 - Ev hizmetlerinde çalıştırılacak yabancılar için en az asgari ücret, yukarıda sayılanlar dışındaki diğer mesleklerde (Satış elemanı, pazarlama-ihracat görevlisi gibi görevler) çalışacak yabancılar için asgari ücretin **1,5 katı**,
 - Turizm-Animasyon organizasyon firmalarında akrobat ve benzeri ünvanlarda çalışacak yabancılar ile masör, masöz ve SPA terapisti gibi işlerde çalışacak yabancılar için asgari ücretin **2 katı**,
- olması gerekmektedir. (<http://www.calismaizni.gov.tr/calisma-izni/izin-degerlendirme-kriterleri/>)

Tablo 1: Ücret Ödemeleri Kalemindeki Revizyon, 2005-2015*
(milyon ABD doları)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015*	Toplam
Net	469	670	830	766	653	697	610	579	406	714	577	6.971
Gelir	481	687	848	781	669	719	673	728	765	611	376	7.338
Gider	12	17	18	15	16	22	63	149	359	-103	-201	367

Kaynak: TCMB

(*) Ocak-Kasım

Sonuç olarak, yapılan bu çalışmalar neticesinde, 2005 yılı Ocak ayından başlayarak, 2015 yılı Kasım ayını da kapsayacak şekilde, “Ücret Ödemeleri” kalemi gelirden ve giderden, sırasıyla, yukarı yönlü 7,3 milyar ABD doları ve 0,3 milyar ABD doları olmak üzere net 7,0 milyar ABD doları yukarı (gelir) yönlü güncellenmiştir.

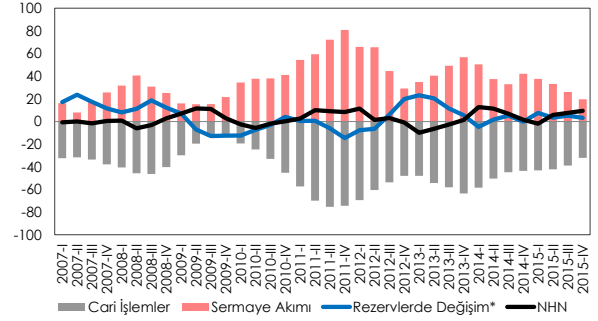
2015 yılının dördüncü çeyreğinde, küresel iktisadi faaliyetlerdeki zayıf seyrin ve ayrışmanın devam etmesinin yanı sıra, para politikalarındaki belirsizliklerin yol açtığı finansal oynaklık, küresel risk iştahının olumsuz seyretmesine neden olmuştur. Diğer taraftan, Suriye’de süregelen olumsuz jeopolitik siyasi gelişmelerin bu dönemde de yoğun olarak devam etmesi, finans hareketlerine etki eden ülkemize özgü bir unsur olarak öne çıkmıştır. Ödemeler dengesi finans hesabına ana başlıklar itibarıyla bakıldığında, doğrudan yatırım girişlerinde 2015 yılının üçüncü çeyreğinde başlayan artış eğilimi, yılın son çeyreğinde de devam etmiştir. Portföy yatırımları ise, küresel risk iştahındaki kötüleşmeye paralel, çıkış yönlü hareket etmeye devam etmiştir. Diğer yatırım girişlerinde ise bankacılık sektörüne girişler bir miktar gerilerken, diğer sektörlerin yurt dışı borçlanmaları artarak devam etmiştir.

Finansman ihtiyacı, dördüncü çeyrekte bir önceki yılın aynı çeyreğine göre azalmıştır. Finansman ihtiyacı kalemi, bu çeyrekte bir önceki çeyreğe göre 2,2 milyar ABD doları artarak 19,9 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.²

Bu çeyrekte borç yaratan yükümlülüklerin toplam yükümlülükler içindeki payı bir önceki yılın aynı çeyreğine göre azalırken, borç yaratmayan yükümlülüklerin payı ise artmıştır. Borç yaratan ve borç yaratmayan finansman kaynakları sırasıyla 2,0 milyar ABD doları ve 4,6 milyar ABD doları artış göstermiştir.

² Bakınız ek tablolar, “Dış Finansman İhtiyacı ve Finansman Kaynakları”.

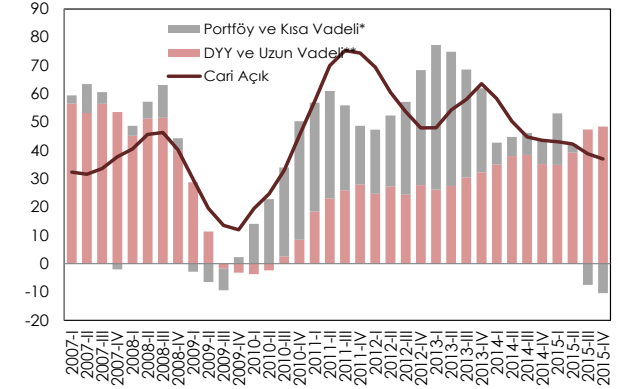
Grafik 21. Ödemeler Dengesi İstatistikleri’nde Ana Kalemler (yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

* Rezerv değişimi, ödemeler dengesi tablosundan resmi rezervlerin yanı sıra, bankalar ve diğer sektörün efektif ve mevduat varlıklarının toplamından oluşmaktadır.

Grafik 22. Cari İşlemler Açığı ve Finansmanı (yıllıklandırılmış, milyar ABD doları)

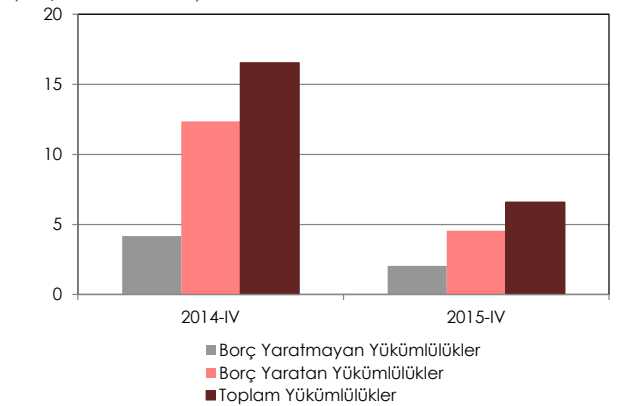

Kaynak: TCMB.

* Bu seri hisse senetlerini, yurt içinde ihraç edilen borç senetlerini, bankalar ve diğer sektörlerin kısa vadeli net kredilerini, bankalardaki mevduatları ve Merkez Bankası’nda tutulan kısa vadeli mevduatları kapsamaktadır.

** Bu seri net doğrudan yatırımları, yurt içi yerleşiklerin yurt dışında ihraç ettikleri borç senetlerini, bankalar ve diğer sektörlerin uzun vadeli net kredilerini ve Merkez Bankası’nda tutulan uzun vadeli mevduatları kapsamaktadır.

Grafik 23. Finans Hesabı Altında Dış Borç Yaratan ve Yaratmayan Yükümlülükler (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

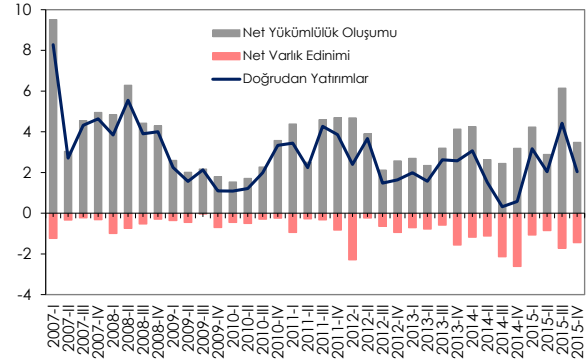
2.1 Doğrudan Yatırımlar

Doğrudan yatırım girişlerinde, geçen çeyrekte görülen artış eğilimi bu çeyrekte de devam etmiştir. Bu durum, doğrudan yatırımlarda genel bir eğilim değişikliğinden ziyade, büyük miktarlı az sayıda işlemin bir sonucu olarak gerçekleşmiştir.

2015 yılının dördüncü çeyreğinde, yurt içine yapılan doğrudan yatırımlar 3,5 milyar ABD doları tutarında gerçekleşmiştir. Bu yatırımlarda imalat sektörleri ile ulaştırma ve depolama alanında yapılan yatırımlar etkili olmuştur. Bu çeyrekte, yurt içine yapılan doğrudan yatırımların altındaki sermaye kalemi içerisinde Amerika ülkelerinden gelen yatırımların payı yüzde 2,5'e düşerken, Avrupa ve Asya ülkelerinin payları ise sırasıyla yüzde 89,6'ya ve yüzde 7,9'a yükselmiştir (Kutu 3).

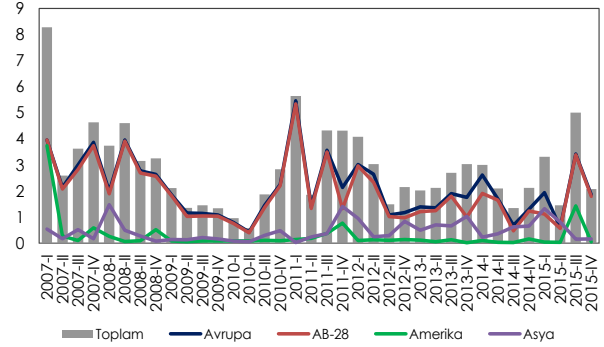
Yurt dışına yapılan doğrudan yatırımlar, yılın dördüncü çeyreğinde, üçüncü çeyreğe göre bir miktar azalış kaydetmiştir. Söz konusu yatırımlar, bu çeyrekte 1,4 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Yurt dışına yapılan doğrudan yatırımların sermaye kaleminde Avrupa ülkelerinin payı yüzde 66,7'ye yükselmiş, Amerika ülkelerinin payı ise yüzde 18,9'a düşmüştür.

Grafik 24. Doğrudan Yatırımlar
(milyar ABD doları)

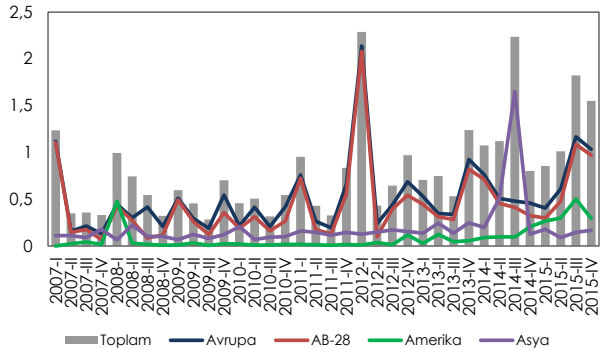
Kaynak: TCMB.

Grafik 25. Yurt İçindeki Doğrudan Yatırımlar - Coğrafi Dağılım
(milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

Grafik 26. Yurt Dışındaki Doğrudan Yatırımlar - Coğrafi Dağılım
(milyar ABD doları)

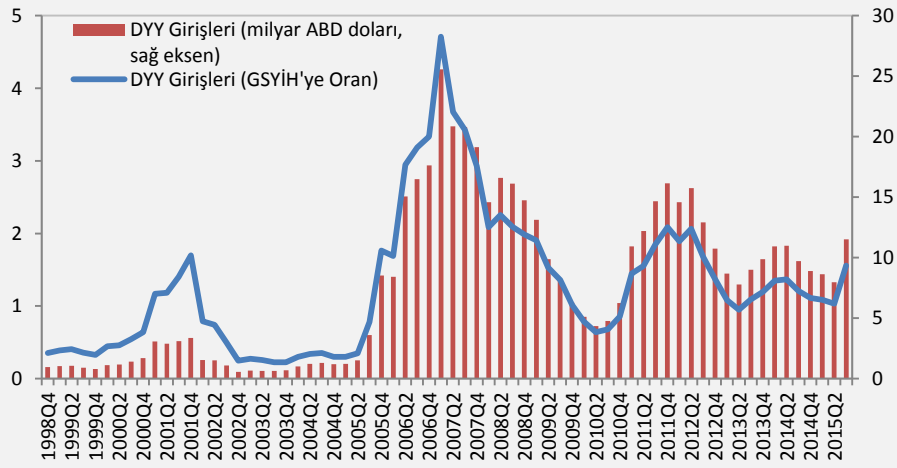
Kaynak: TCMB.

Kutu 3

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişimi ve Gelişmekte Olan Ülkeler ile Karşılaştırması

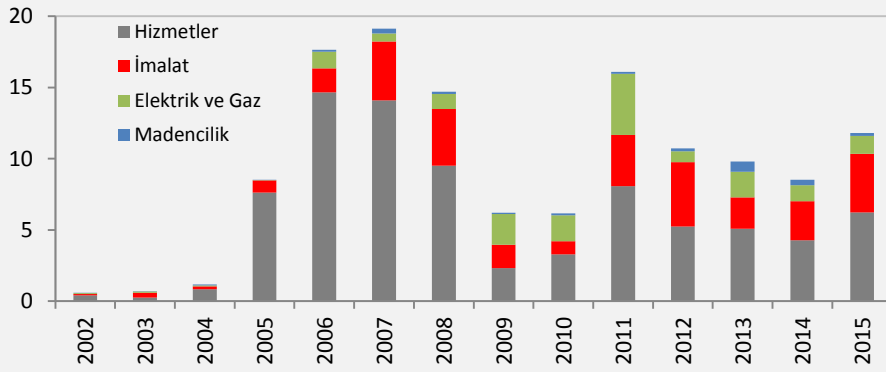
Türkiye'ye gelen doğrudan yabancı yatırımların (DYY)³ yıllar içindeki seyri incelendiğinde dalgalı bir yapı göze çarpmaktadır. DYY'lerin ekonomi içindeki ağırlığı 2000'li yıllara kadar ihmal edilebilir düzeyde iken, özellikle 2004 yılından itibaren kayda değer oranda artmıştır. 2000'lerin ikinci yarısında yüzde 5'ler seviyesine kadar çıkan DYY girişlerinin milli gelir içindeki payı küresel kriz zamanında yüzde 1'lerin altına düşmüş, kriz sonrasında günümüze kadar olan süreçte yüzde 1-2 arasında dengeli bir seyir izlemiştir (Grafik 1).

Grafik 1: Doğrudan Yabancı Yatırım (DYY) Girişleri

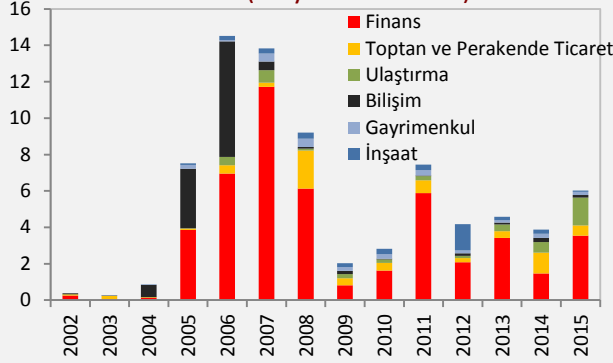

DYY'ler sektör bazında incelendiğinde 2002-2015 döneminde DYY girişlerinin hizmet sektöründe ağırlıklı olarak yoğunlaştığı gözlenmektedir. Özellikle 2000'li yılların ilk yarısında ivmelenen DYY'lerin ortalama yüzde 80'lik bölümünün hizmet sektörüne geldiği görülürken 2009 sonrası dönemde hizmet sektörünün payı ortalama yüzde 50 seviyelerine düşmüştür (Grafik 2). Hizmet sektörü alt kalem bazında ele alındığında yoğunlaşmanın bankacılık sektöründe oluştuğu göze çarpmaktadır (Grafik 3). İmalat sanayiinde ise petrol ürünleri ve gıda sektörlerinde ağırlıklı olarak DYY girişleri yaşanmıştır (Grafik 4).

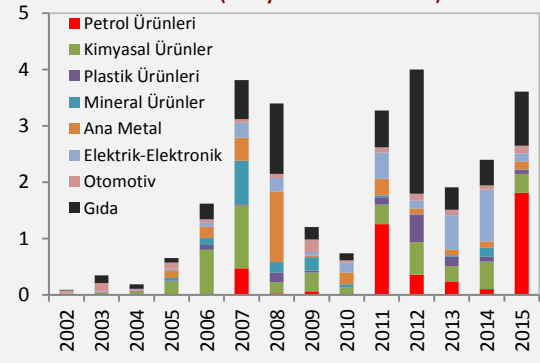
³ Ödemeler Dengesi kayıt sisteminde yurt dışında yerleşiklerin yurt içinde yaptığı DYY kalemi yurt dışında yerleşiklerin yurt içindeki gayrimenkul alımlarını da kapsamaktadır. Bu kutuda Türkiye'ye gelen DYY analiz edilirken gayrimenkul kalemi hariç tutulmuştur.

Grafik 2: Sektörlere Göre DYY Girişleri (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB

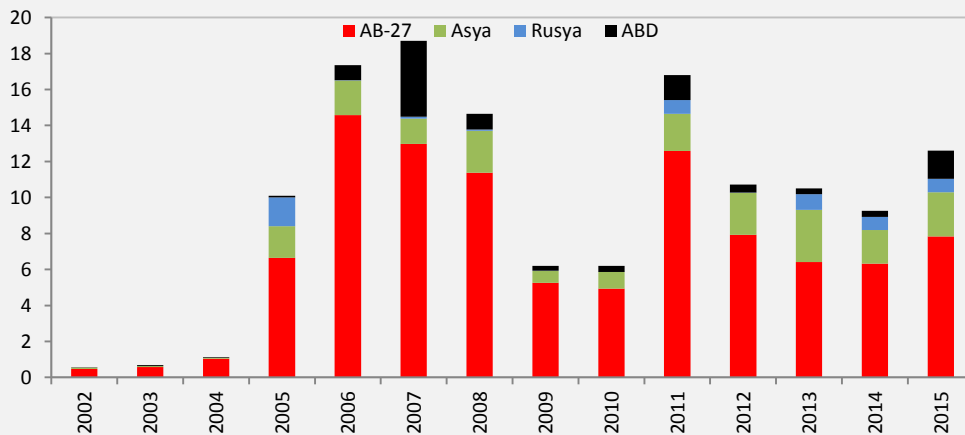
Grafik 3: Hizmet Sektörüne Gelen DYY'ler (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB

Grafik 4: İmalat Sanayi'ne Gelen DYY'ler (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB

Türkiye'ye gelen DYY'ler ülke ve ülke grupları bazında incelendiğinde, 2002-2014 yılları arasında AB ülkelerinin payının ortalama yüzde 78,0 olduğu görülmektedir. Son yıllarda AB ülkelerinin payı düşmeye başlamış, 2015 yılında yüzde 62,0 seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde Asya ülkeleri ve Rusya'nın payındaki artışlar dikkat çekmektedir. Asya ülkelerinin payının artmasında Azerbaycan ve Japonya önemli rol oynamıştır.

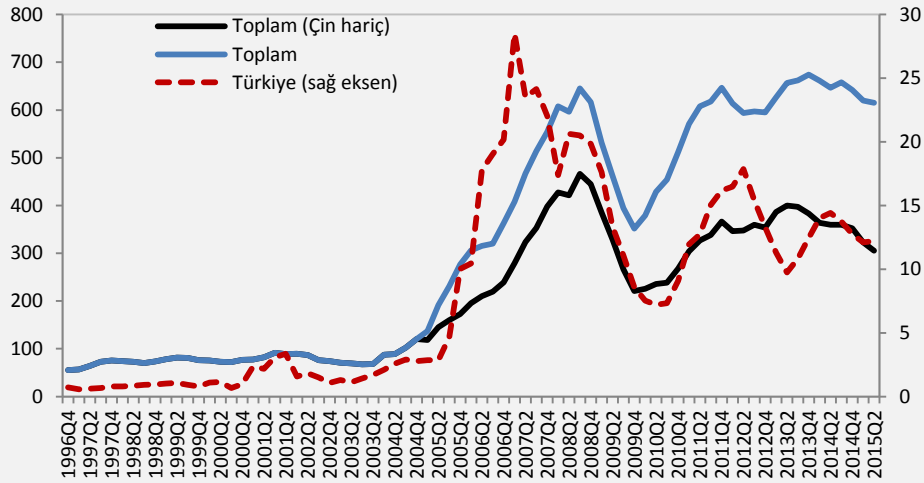
Grafik 5: Ülke ve Ülke Gruplarına Göre DYY'ler (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB

Türkiye'ye Gelen Doğrudan Yabancı Yatırımların Gelişmekte Olan Ülkeler ile Karşılaştırması

Grafik 6 gelişmekte olan ülkeler ve Türkiye'ye olan DYY girişlerini göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelere yapılan DYY'ler için IMF'nin yayınladığı "Ödemeler Dengesi İstatistikleri 6. El Kitabı İstatistikleri" veri tabanından "Doğrudan Yabancı Yatırımlar"⁴ altında yer alan "Net Yükümlülük Oluşumu" kalemi kullanılmıştır. 27 ülke⁵ verisi 1996Ç1-2015Ç2 dönemi için IMF veri tabanından çekilmiştir. Buna göre, 1996-2015 döneminde gelişmekte olan ülkelere DYY girişlerini 3 dönemde değerlendirmek mümkündür. 1996-2004 yıllarını kapsayan dönemde gelişmekte olan ülkelere DYY kaynaklı sermaye girişleri düşük düzeyde (ortalama 70 milyar ABD doları) ve dengeli bir seyir izlemiştir. Küresel likiditenin hızlı artış gösterdiği 2004-2008 arası dönemde ise gelişmekte olan ülkelere DYY girişlerinde kayda değer bir artış göze çarpmaktadır. Küresel krizin hemen öncesinde, 2007 yılında, gelişmekte olan ülkelere tarihinin en yüksek seviyesi olan toplam 640 milyar ABD doları DYY girişi gözlenmiştir. DYY'lerde küresel kriz döneminde bir miktar düşüş gözlenirse de kriz sonrasında günümüze 2007 seviyesini koruyabilmiştir. Çin DYY girişlerinde gelişmekte olan ülkeler içinde çok önemli yer tutmaktadır. Çin hariç tutularak incelendiğinde, gelişmekte olan ülkelere olan sermaye girişlerinin son 4 yılda 300-400 milyar ABD doları arasında değiştiği gözlenmektedir. Ancak, 2013'ün ikinci yarısından itibaren Çin hariç gelişmekte olan ülkelere DYY girişlerinde aşağı yönlü bir eğilim dikkat çekmektedir.

Grafik 6: Gelişmekte Olan Ülkelere DYY Girişleri
(yıllık birikimli, milyar ABD doları)

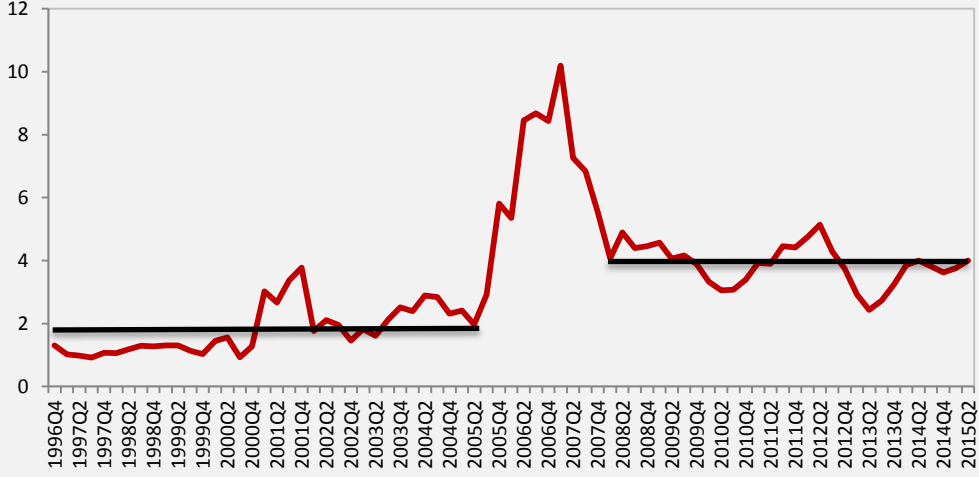

Kaynak: IMF.

Öte yandan, Türkiye'nin (Çin hariç) gelişmekte olan ülkelere DYY girişlerinden aldığı pay 1990'lı yıllar ve 2000'li yılların ilk yarısında yüzde 1-2 arasında iken, 2008-2015 yılları arasında yüzde 3-5 aralığına yükselmiştir (Grafik 7).

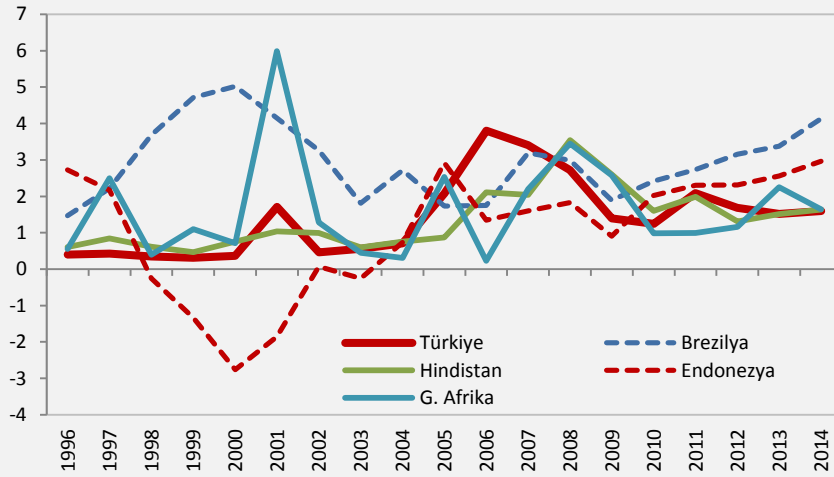
⁴ Yabancıların gayrimenkul alımlarını da içermektedir.

⁵ Bu ülkeler; Arjantin, Bolivya, Brezilya, Bulgaristan, Şili, Çin, Kolombiya, Hırvatistan, Ekvador, Macaristan, Endonezya, Hindistan, Malezya, Meksika, Peru, Paraguay, Filipinler, Polonya, Romanya, Rusya, G.Afrika, Türkiye, Tayland, Ukrayna, Uruguay, Venezuela, Vietnam.

Grafik 7: Türkiye'nin gelişmekte olan ülkeler içindeki payı (yüzde)

Kaynak: IMF.

Grafik 8, Türkiye ile seçilmiş benzer ülkelerin (G. Afrika, Brezilya, Hindistan ve Endonezya) DYY girişlerinin milli gelire oranını göstermektedir. Buna göre Türkiye'nin, son yıllarda G. Afrika ve Hindistan ile benzer eğilime sahip olduğu dikkat çekmektedir. Brezilya ve Endonezya'nın ise söz konusu ülkelere göre farklı bir eğilime sahip olduğu görülmektedir.

Grafik 8: Seçilmiş Ünelere DYY Girişleri (GSYİH'ye oran)

Kaynak: IMF.

Sonuç olarak, 2004 yılından itibaren kayda değer oranda artan Türkiye'ye olan DYY girişlerinin, temelde hizmet sektöründe yoğunlaştığı ancak, son yıllarda imalat sektörünün de önem kazandığı görülmektedir. Gelişmekte olan diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında, ilgili sermaye girişlerinin genel olarak benzer bir eğilime sahip olduğu değerlendirilmektedir.

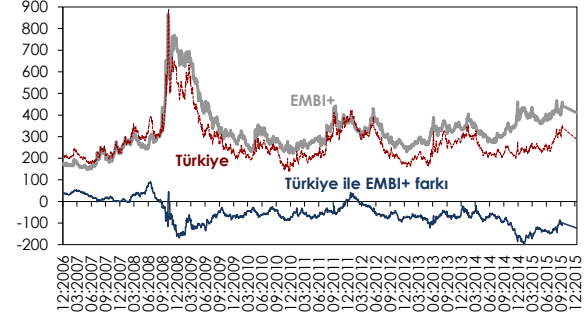
2.2 Portföy Yatırımları

2015 yılının dördüncü çeyreğinde Çin ve enerji ihracatçısı ülkelerde büyümeye yönelik ortaya çıkan endişeler, gelişmekte olan ülkelere yönelik portföy akımlarına etki eden temel unsur olmuştur. Bu dönemde, Türkiye'nin risk priminin, Gelişen Piyasalar Tahvil Endeksi (EMBI+) ortalama risk priminin altında kaldığı ve iki risk primi arasındaki farkın bir önceki çeyreğe göre bir miktar arttığı görülmektedir.

Yılın dördüncü çeyreğinde portföy yatırımlarında görülen çıkış yönlü hareket bir önceki çeyreğe göre yavaşlamıştır. Enstrüman bazında bakıldığında, dönem toplamında, diğer sektörlerin yurt dışı tahvil ihracı hariç, hisse senetleri ve diğer tüm borç senetlerinde net çıkış gerçekleşmiştir. Bu dönemde, hisse senedi ve DİBS piyasasında sırasıyla 1,3 milyar ABD doları ve 1,8 milyar ABD doları net çıkış kaydedilmiştir. Portföyün vade yapısı kötüleşmeye devam etmiştir.

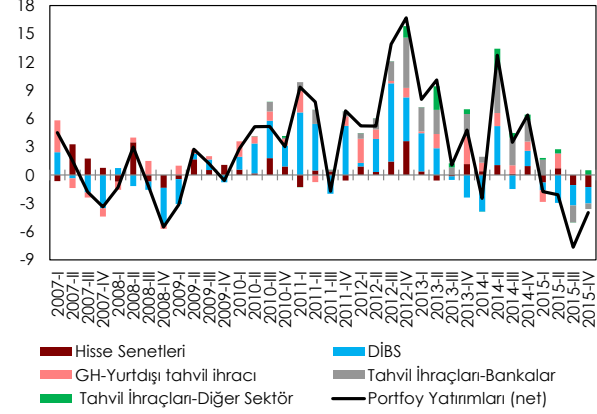
Bu çeyrekte, bankaların diğer sektörlerin yurt dışı tahvil ihraçları azalırken diğer sektörlerin yurt dışı tahvil ihraçları artmıştır. Yılın dördüncü çeyreğinde bankalar, yurt dışında gerçekleştirilen tahvil ihraçları yoluyla 0,7 milyar ABD doları net geri ödeme gerçekleştirmiştir. Aynı dönemde, diğer sektörlerde ise yurt dışında gerçekleştirilen tahvil ihraçları yoluyla 0,5 milyar ABD doları net borçlanma kaydedilmiştir. Bu gelişmeler sonucunda, Aralık ayı itibarıyla, bankaların yurt dışında ihraç ettiği borç senetleri stoku 30,2 milyar ABD dolarına gerilerken, diğer sektörlerin stoku 9,2 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

Grafik 27. İkincil Piyasa Getiri Farkları ve Türkiye'nin Görel Durumu (baz puan)

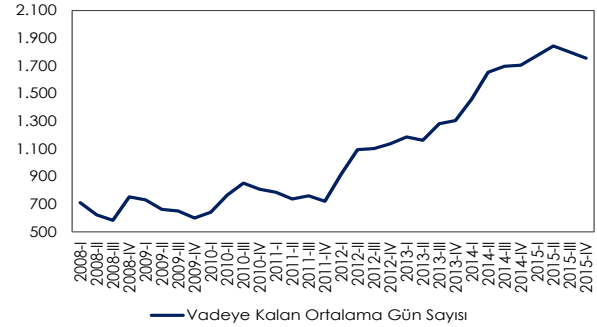
Kaynak: JP Morgan.

Grafik 28. Portföy Yatırımları - Yükümlülükler (milyar ABD doları)

Kaynak: TCMB.

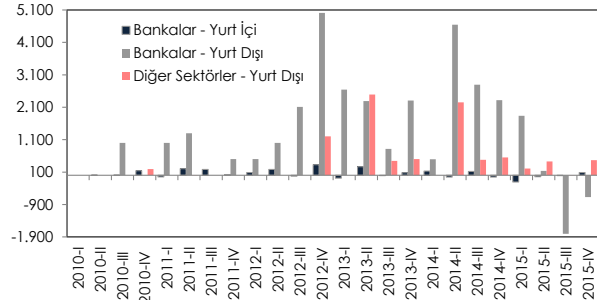
Grafik 29. Yurt Dışı Yerleşiklerin Mülkiyetindeki DİBS'lerin Vade Yapısı (vadeye kalan ortalama gün sayısı)*

Kaynak: TCMB.

* Menkul değerlerin vadeye kalan gün sayılarının, ABD doları cinsinden stok piyasa değerlerine göre ağırlıklandırılması yoluyla bulunmaktadır.

Grafik 30. Bankalar ve Diğer Sektörlerin Borçlanma Senetleri (milyon ABD doları)

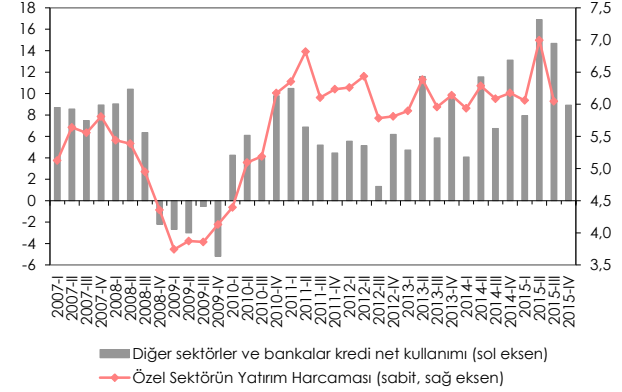
Kaynak: TCMB.

2.3 Krediler ve Mevduat

Gerek bankacılık sektörünün gerek diğer sektörlerin yurt dışından kredi türü borçlanmalarında, 2015 yılı son çeyreğinde, arz yönlü bir kısıt gözlenmemektedir. Bu dönemde bankacılık sektörü toplamda, düşük bir miktarda, net borç geri ödeyici olurken, yılın ilk çeyreğinde başlayan kısa vadeli kredi borçlanmasından uzun vadeli borçlanmaya kayış, bu dönemde de devam etmiştir. Bu gelişmede, TCMB'nin bankaların yurt dışı borçlanmalarının vadesini uzatmaya yönelik yaptığı düzenlemelerin etkisi olduğu düşünülmektedir. 2015 yılı dördüncü çeyreğinde bankalar uzun vadeli kredilerde net bazda 4,4 milyar ABD doları tutarında kredi kullanmış, kısa vadeli kredilerde ise 4,8 milyar ABD doları tutarında kredi geri ödemesi yapmışlardır. Bankaların toplam (kısa ve uzun vadeli kredilerde) dış borç çevirme oranı bir önceki çeyreğe göre azalış göstererek yüzde 99 olurken, tahvil cinsi borçlanmalar dâhil edildiğinde söz konusu oranın tahvil geri ödemelerindeki artışın etkisiyle gerileyerek yüzde 97 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir.

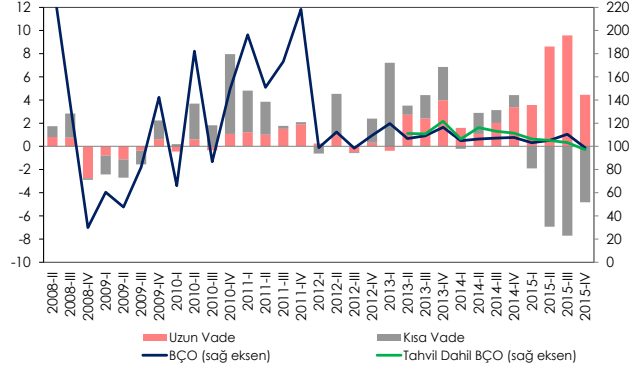
Diğer sektörler, uzun vadeli kredilerdeki artışın etkisi ile net borçlanıcı yönde hareket etmeye devam ederken, kısa vadeli kredilerde net geri ödeyici yönde hareket etmişlerdir. Bu dönemde uzun vadeli kredilerde 4,4 milyar ABD doları tutarında net kullanım gerçekleşmiş ve ortalama borçlanma vadesi, yurt içi büyük projelerin finansmanına yönelik sağlanan çok uzun vadeli kredilerin de etkisi ile artış göstermiştir. Uzun vadeli borç çevirme oranı yüzde 200,3'e yükselirken, kısa vadeli krediler ile tahvil cinsi borçlanmalar da dâhil edildiğinde, diğer sektörlerin toplam borç çevirme oranının bir önceki döneme göre artarak yüzde 146 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir (Kutu 4).

Grafik 31. Uzun Vadeli Net Kredi Kullanımı* (milyar ABD doları, 32 sayılı Karar etkisi dâhil) **ve Diğer Sektörlerin Yatırım Harcamaları** (milyar TL, 1998=100)

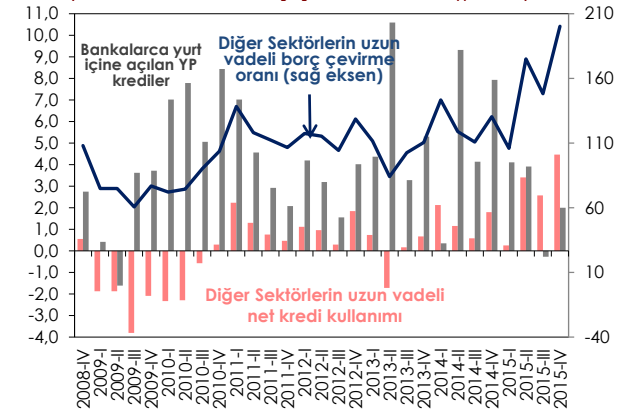
* Bankaların yurt içine açtıkları yabancı para cinsinden krediler dâhildir.
Kaynak: TCMB.

Grafik 32. Bankaların Kredi Kullanımı (net, milyar ABD doları) **ve Toplam Borç Çevirme Oranı (BÇÖ)** (yüzde)

Kaynak: TCMB.

Grafik 33. Bankalarca Yurt İçine Açılan YP Kredileri, Diğer Sektörlerin Uzun Vadeli Net Kredi Kullanımı (milyar ABD doları) **ve Uzun Vadeli Borç Çevirme Oranı** (yüzde)

Kaynak: TCMB.

Kutu 4

Finansal Olmayan Kuruluşların Yurt dışından Sağladığı Kredilerin Ortalama Vadesi

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı Karar uyarınca özel sektörün yurt dışından sağladığı kredilerin takibi Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından yapılmaktadır. Özel sektörün yurt dışından sağladığı krediler; kamu bankaları hariç özel bankalar, bankacılık dışı finansal kuruluşlar ile finansal olmayan kuruluşlar (Kamu İktisadi Teşebbüsleri hariç) ve gerçek kişilere ait nakit krediler, yurt dışındaki tahvil ihraçları, ticari krediler ile yabancı sermaye sayılan kredilerden meydana gelmektedir. Söz konusu krediler, TCMB tarafından uzun ve kısa vade ayırımında “Özel Sektörün Yurt dışından Sağladığı Kredi Borcu” adı altında yayımlanmaktadır. Bahsi geçen yayında özel sektörün yurt dışından sağladığı kredilerin kalan vadeye göre ortalama vade bilgileri sektörel bazda⁶ sunulmaktadır.

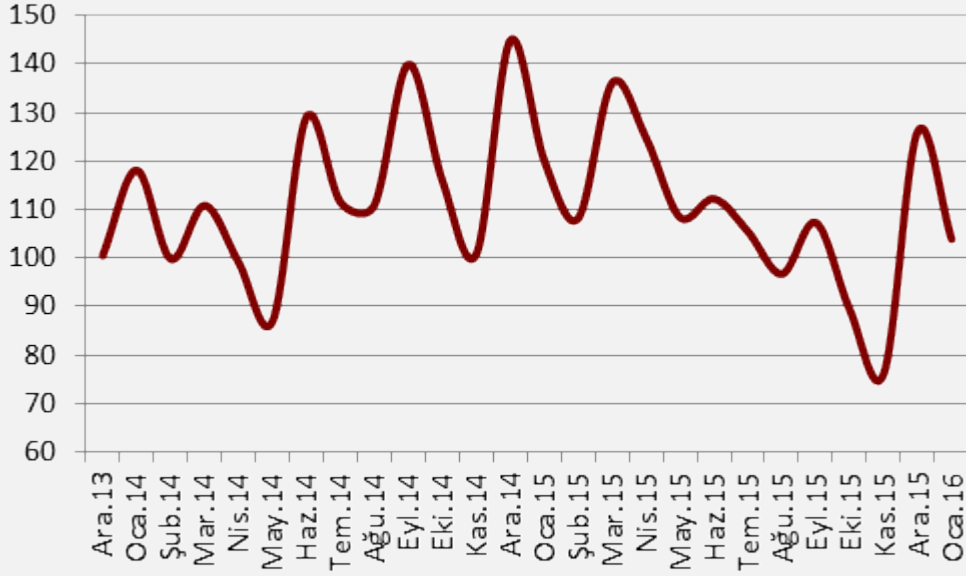
Bu kutuda, finansal olmayan kuruluşların yurt dışından sağladığı kredi borcunun kalan vadeye göre ortalama vadesi incelenmektedir. Bu karşılaştırma, kısa vadeli krediler, uzun vadeli krediler ve toplam kredi stoku (uzun+kısa) için ayrı ayrı sunulmaktadır.

Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Kredi Borcu İstatistiklerinde yer alan ortalama vade hesaplamalarında kalan vade esas alınmaktadır. Bu çerçevede, kredinin⁷ ödeme planındaki her bir taksitin son ödeme tarihi ile ilgili yayım ayı arasındaki gün farkı, taksit tutarı ile ağırlıklandırılmaktadır. Ortalama vade hesaplamalarında kalan vade esas alındığından, ilgili hesaplamaların geriye yönelik güncellemesi yapılamamaktadır. Dolayısıyla, zaman serisine dayanan analizlerde bu konunun dikkate alınması gerektiği düşünülmektedir.

Bu bilgiler ışığında, Mart 2015’te azalma eğilimine giren finansal olmayan kuruluşların yurt dışından sağladığı kısa vadeli kredi borcunun kalan vadeye göre ortalama vadesinin, Kasım 2015’te 75 güne kadar gerilediği görülmektedir. Aralık 2015’te 126 güne yükselen ortalama vade, Ocak 2016’da 104 güne gerilemiştir. Bu dalgalanmada, finansal olmayan kuruluşların kısa vadeli kredilerinin, toplam kısa vadeli kredilere oranla çok düşük düzeyde olması etkili olmaktadır. Diğer bir deyişle, yüksek tutarlı bir kredi kullanımı, ortalama vade değerini kayda değer bir şekilde değiştirebilmektedir (Grafik 1).

⁶ Sektörel ayırım, finansal (bankalar ve bankacılık dışı finansal kuruluşlar olmak üzere iki alt ayırmda sunulmaktadır) ve finansal olmayan kuruluşlar olarak verilmektedir.

⁷ Kredi türleri şu alt başlıklarda raporlanmaktadır: Yabancı ortaktan sağlanan krediler, kredi, tahvil (borçlusuz banka), yurt dışındaki iştiraklerden sağlanan krediler, sendikasyon, seküritizasyon, yabancı ortağın yurt dışındaki iştirakinden sağlanan krediler, tahvil (borçlusuz bankacılık dışı), finansal kiralama.

Grafik 1. Finansal Olmayan Kuruluşların Kısa Vadeli Kredilerinin Ortalama Vadesi (gün)

Kaynak: TCMB

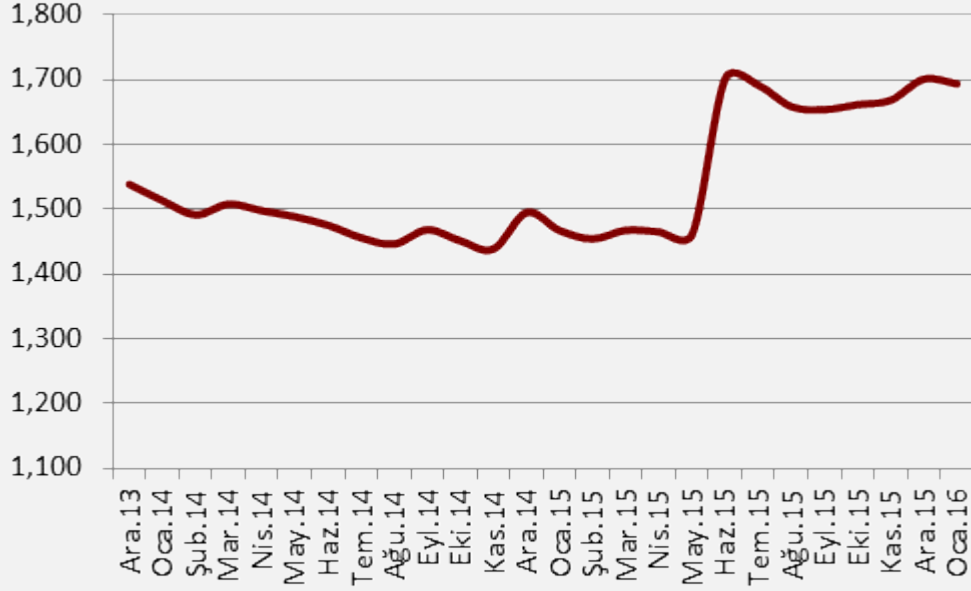
Ocak 2016 itibarıyla, uzun vadeli kredi stoku içinde yüzde 46,7 paya sahip finansal olmayan kuruluşların kredilerinin ortalama vadesi, 2014 yılı içerisinde 1500-1550 gün bandında seyrederken 2015 II. çeyrekte 1751 güne yükselmiştir. 2015 III. çeyrekte gerileyen ortalama vadenin, Ekim 2015 sonrası artışa geçerek Ocak 2016'da 1741 güne ulaştığı görülmektedir (Grafik 2).

Grafik 2. Finansal Olmayan Kuruluşların Uzun Vadeli Kredilerinin Ortalama Vadesi (gün)

Kaynak: TCMB

Toplam kredi stoku içindeki payı Aralık 2013 - Ocak 2016 döneminde yüzde 45,4'ten yüzde 43,5'e gerileyen finansal olmayan kuruluşların Mart 2015'te 1450 güne gerileyen ortalama vadesi, sonrasında yükselerek 2015 II. çeyrekte 1700 güne yükselmiş, Ocak 2016 itibarıyla da bu seviyesini korumuştur (Grafik 3).

Grafik 3. Finansal Olmayan Kuruluşların Toplam Kredilerinin (Uzun+Kısa) Ortalama Vadesi (gün)

Kaynak: TCMB

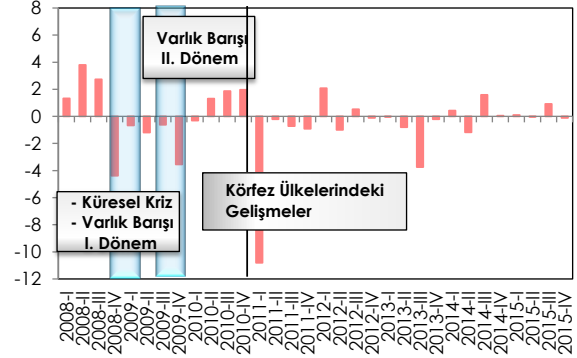
Sonuç olarak, 2015 yılının ikinci yarısından itibaren finansal olmayan kuruluşların yurt dışından yaptıkları borçlanmaların ortalama vadesinin uzadığı görülmektedir. Yurt içindeki büyük projelere yönelik gerçekleştirilen çok uzun vadeli borçlanmalar, bu dönemde ortalama vadenin uzamasındaki temel etkidir.

Yurt içinde yerleşik kişilerin yurt dışındaki bankalarda bulunan mevduatlarına ilişkin gösterge niteliğindeki veriler, 2015 yılının dördüncü çeyreği için 107 milyon ABD dolarlık bir azalışa işaret etmektedir. Söz konusu veriler, ödemeler dengesi tablosunda “Finans Hesabı / Diğer Yatırımlar / Efektif ve Mevduatlar / Net Varlık Edinimi / Diğer Sektörler” kaleminde takip edilmektedir. Özellikle iktisadi dalgalanmaların yaşandığı dönemlerde ilgili hesaplarda gözlenen yüksek ve kısa süreli hareketler nedeniyle, ilgili kalem sermaye hareketlerinin izlenmesinde önemli kaynak oluşturmaktadır.

Yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın Merkez Bankası nezdinde uzun vadeli kredi mektuplu döviz tevdiat hesabı (KMDTH) ve süper döviz hesabı (SDTH) açabilmesi uygulamasına 1 Ocak 2014 tarihi itibarıyla son verilmiştir. Vadesi gelen hesapların kapanması neticesinde 2015 yılının dördüncü çeyreğinde bu hesaplarda 185 milyon ABD doları net çıkış gerçekleşmiştir.

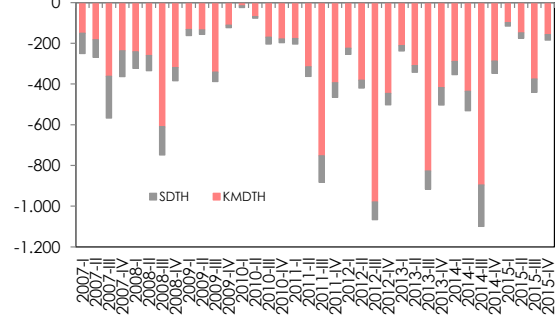
Bu dönemde yurt dışı bankalar kaynaklı mevduat girişlerinin yanı sıra yurt dışı kişiler mevduatında da giriş gerçekleşmiştir. 2015 yılının dördüncü çeyreğinde, yurt dışı bankaların yurt içi bankalarda tuttuğu mevduatlarda, yabancı para cinsinden hesaplarda 0,5 milyar ABD doları, Türk lirası hesaplarında ise 1,0 milyar ABD dolarlık net artış dolayısıyla, toplamda 1,5 milyar dolarlık net artış gerçekleşmiştir. Yurt dışı yerleşiklerin mevduatlarında ise 0,5 milyar ABD dolarlık net artış olmuştur. Bunun sonucunda, yurt içi bankalarda tutulan yurt dışı kaynaklı mevduatlarda 1,6 milyar ABD doları net giriş gözlenmiştir.

Grafik 34. Diğer Sektörlerin Yurt Dışı Mevduatı
(milyar ABD doları)

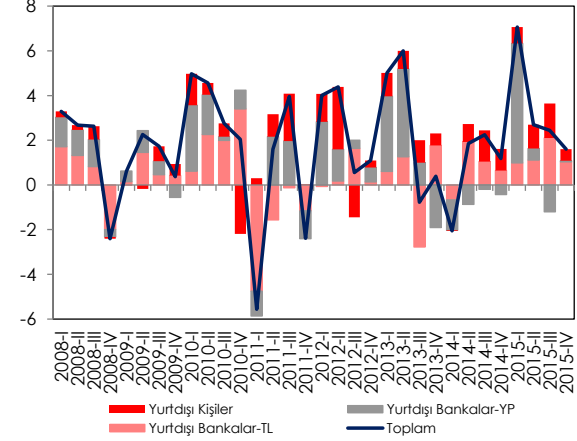
Kaynak: TCMB.

Grafik 35. KMDTH ve Süper Döviz Hesapları
(milyon ABD doları)

Kaynak: TCMB.

Grafik 36. Yurt İçi Bankalardaki Mevduatlar
(milyar ABD doları)

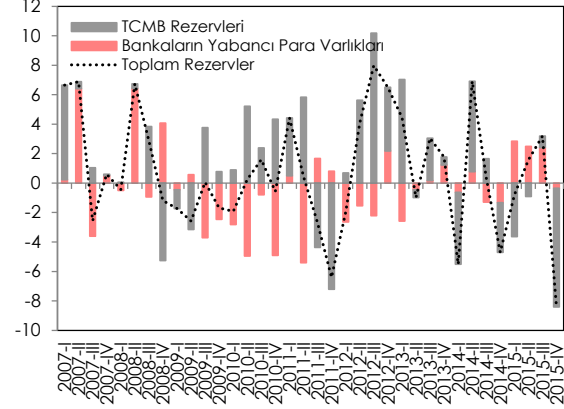
Kaynak: TCMB.

Ödemeler dengesi istatistiklerindeki rezerv varlıklar kalemi, dördüncü çeyrekte özellikle Aralık ayında görülen sermaye çıkışlarının etkisiyle düşüş göstermiştir. Bu düşüşte, enerji ithalatçısı KİT'lere ve bankalara yapılan döviz satışlarının yanı sıra, bankaların Merkez Bankası nezdinde tuttıkları hesaplardaki gerileme ile yurt dışından sağlanan tahvil/kredi cinsinden borçlanmalara yapılan anapara ve faiz ödemeleri etkili olmuştur. Öte yandan, Merkez Bankası'nca ihracatçılara kullanılan reeskont kredilerinin geri dönüşleri ile Borsa İstanbul'un EBRD'ye pay satışı kaynaklı döviz girişleri, bu dönemde rezervlerdeki başlıca giriş kalemlerini oluşturmuştur.

TCMB brüt uluslararası rezerv stoku, 2015 yılı dördüncü çeyreğinde bir önceki döneme göre 9,2 milyar ABD doları azalarak 110,5 milyar ABD dolarına gerilemiştir. Öte yandan, orijinal vadesine bakılmaksızın vadesine 1 yıl ve daha az kalmış dış borç verisi kullanılarak hesaplanan kalan vadeye göre kısa vadeli dış borçlar (KVDB), bir önceki çeyreğe göre yüzde 1,1 artarak 172,7 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu gelişmeler sonucunda, rezerv yeterlilik göstergelerinden biri olarak kabul edilen toplam uluslararası rezervlerin kalan vadeye göre KVDB stokuna oranı yüzde 76,9 düzeyinde gerçekleşmiştir. Yurt dışı şube ve iştirakler hariç tutulduğunda söz konusu oran, yüzde 95,7 olarak hesaplanmaktadır.

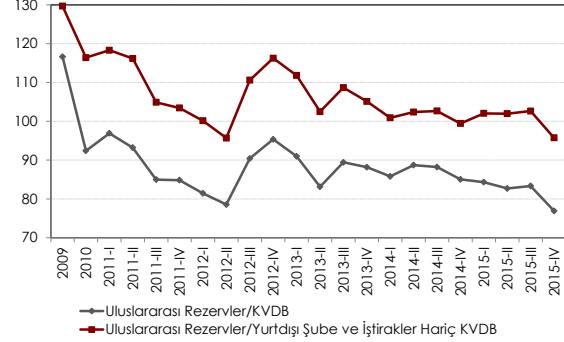
Net Hata ve Noksan (NHN) kalemi, 2015 yılının dördüncü çeyreğinde yaklaşık 3,3 milyar ABD doları net çıkış kaydetmiştir. Yıllık bazda bakıldığında, dördüncü çeyrekte oniki aylık birikimli NHN'nin 9,3 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleştiği ve toplam döviz gelirlerine oranının da yüzde 4,6 seviyesine yükseldiği görülmektedir.

Grafik 37. Ödemeler Dengesi Tablosu'ndaki Rezerv Varlıklar Kalemi ve Bankaların Yabancı Para Muhabir Mevcutları (akım verisi, milyar ABD doları)

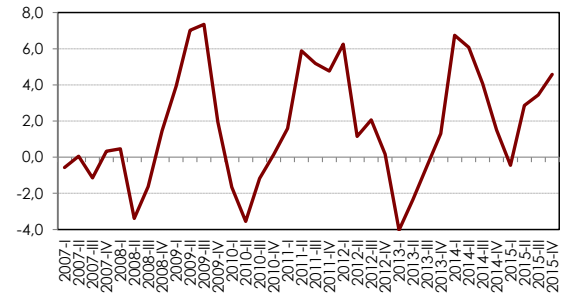
Kaynak: TCMB.

Grafik 38. Toplam Uluslararası Rezerv Stokunun Kalan Vadeye Göre KVDB Stokuna Oranı (yüzde)

Kaynak: TCMB.

Grafik 39. Net Hata Noksanın Toplam Döviz Gelirlerine Oranı (yıllıklandırılmış, yüzde)

Kaynak: TCMB.

III. Ek Tablolar

Ödemeler Dengesi (milyar ABD doları)

	Ocak-Aralık		
	2014	2015	% Değişim
Cari İşlemler Hesabı	-43,6	-32,1	-26,3
Dış Ticaret Hesabı	-63,6	-47,9	-24,7
Mal İhracatı	168,9	152,0	-10,0
İhracat (fob)	157,6	143,9	
Bavul Ticareti	8,6	5,5	
Mal İthalatı	232,5	199,9	-14,0
İthalat (cif)	242,2	207,2	
Uyarılama: Navlun ve Sigorta	-12,7	-9,9	
Hizmetler Hesabı	26,8	24,0	-10,3
Seyahat (net)	24,5	21,2	
Gelir	29,6	26,6	
Gider	5,1	5,4	
Diğer Hizmet Gelirleri (net)	2,3	2,8	
Birincil Gelir Dengesi	-8,1	-9,5	17,2
Ücret Ödemeleri (net)	-0,2	-0,4	
Doğrudan Yatırım Gelirleri (net)	-2,0	-3,2	
Portföy Yatırımı Gelirleri (net)	-2,0	-2,5	
Diğer Yatırım Gelirleri (net)	-4,0	-3,4	
Faiz Geliri	1,7	1,7	
Faiz Gideri	5,6	5,2	
İkincil Gelir Dengesi	1,4	1,3	-6,5
İşçi Gelirleri	0,8	0,7	
Sermaye Hesabı	-0,1	0,0	
Finans Hesabı	-42,1	-22,8	-45,8
Doğrudan Yatırımlar (net)	-5,5	-11,7	113,0
Net Varlık Edinimi	7,0	5,1	
Net Yükümlülük Oluşumu	12,5	16,8	
Portföy Yatırımları (net)	-20,1	15,5	-176,9
Net Varlık Edinimi	0,7	6,1	
Net Yükümlülük Oluşumu	20,9	-9,4	
Hisse Senetleri	2,6	-2,4	
Borç Senetleri	18,3	-7,0	
DİBS'ler	0,4	-7,7	
Hazine Yurt Dışı Tahvil İhracı	4,2	0,3	
Borçlanma	7,3	3,0	
Geri Ödeme	3,1	2,8	
Bankalar (net)	10,4	-0,7	
Diğer Sektörler (net)	3,3	1,1	
Diğer Yatırımlar (net)	-16,0	-14,8	-7,9
Efektif ve Mevduatlar	0,4	2,1	
Net Varlık Edinimi	0,3	15,0	
Bankalar	-0,6	14,1	
Yabancı Para	-2,5	7,4	
Türk Lirası	1,9	6,7	
Diğer Sektörler	0,9	0,9	
Net Yükümlülük Oluşumu	-0,2	12,9	
Merkez Bankası	-2,3	-0,9	
Bankalar	2,2	13,8	
Krediler	-15,2	-13,7	
Net Varlık Edinimi	1,9	0,8	
Net Yükümlülük Oluşumu	17,0	14,5	
Bankalar	11,8	4,9	
Kısa Vade	3,8	-21,4	
Uzun Vade	8,1	26,2	
Genel Hükümet	-0,9	-1,2	
Uzun Vade	-0,9	-1,2	
Diğer Sektörler	6,1	10,9	
Kısa Vade	0,3	0,1	
Uzun Vade	5,8	10,7	
Ticari Krediler	-0,8	-2,9	
Net Varlık Edinimi	-0,5	-1,0	
Net Yükümlülük Oluşumu	0,3	2,0	
Diğer Varlık ve Yükümlülükler	-0,5	-0,3	
Resmi Rezervlerdeki Değişim	-0,5	-11,8	
Net Hata ve Noksan	1,6	9,3	

Kaynak: TCMB.

Dış Finansman İhtiyacı ve Finansman Kaynakları (milyar ABD doları)

	2014				2014	2015				2015
	I	II	III	IV		I	II	III	IV	
Finansman İhtiyacı	-24,8	-21,9	-19,3	-25,9	-91,9	-24,2	-24,7	-17,7	-19,9	-86,5
Cari İşlemler Dengesi (Cari Transferler Hariç)	-11,4	-12,4	-6,5	-14,7	-45,0	-10,9	-11,5	-3,0	-8,1	-33,4
Borç Senedi ve Kredi Geri Ödemeleri	-11,5	-10,8	-10,0	-11,6	-43,9	-13,1	-11,1	-11,2	-10,8	-46,3
Borç Senetleri (Yurtdışı)	-4,2	-1,2	-1,8	-2,1	-9,2	-5,2	-2,4	-3,1	-2,3	-13,0
Uzun Vadeli Krediler	-7,3	-9,6	-8,2	-9,6	-34,7	-7,9	-8,6	-8,2	-8,6	-33,2
Ticari Krediler	-0,1	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,1	0,0	0,0	0,0	-0,1
Merkez Bankası	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(IMF)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Genel Hükümet	-0,5	-1,0	-0,6	-1,0	-3,1	-0,7	-0,7	-0,4	-1,0	-2,8
(IMF)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bankalar	-1,9	-2,5	-2,2	-2,6	-9,2	-2,8	-3,3	-2,4	-3,1	-11,6
Diğer Sektörler	-4,9	-6,1	-5,3	-5,9	-22,3	-4,3	-4,6	-5,4	-4,5	-18,7
Diğer Varlıklar (- artışa işaret etmektedir) 1/	-2,0	1,2	-2,8	0,5	-3,0	-0,2	-2,1	-3,5	-1,0	-6,8
Finansman Kaynakları	24,8	21,9	19,3	25,9	91,9	24,2	24,7	17,7	19,9	86,5
Cari Transferler	0,4	0,2	0,4	0,4	1,4	0,4	0,2	0,3	0,5	1,3
Sermaye Hesabı	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Doğrudan Yatırımlar (Net)	3,1	1,5	0,3	0,6	5,5	3,2	2,0	4,4	2,0	11,7
Hisse Senetleri (Net)	0,4	1,1	0,1	1,0	2,6	-0,8	0,7	-1,1	-1,3	-2,4
Borç Senetleri ve Krediler	10,0	28,0	17,3	24,2	79,6	12,8	16,5	12,7	13,8	55,7
Borç Senetleri	1,8	13,5	4,7	7,5	27,5	5,0	1,5	-0,9	0,4	6,0
Yurtiçi (Net)	-3,8	4,1	-1,3	1,6	0,6	-1,0	-3,0	-2,2	-1,6	-7,8
Yurtdışı	5,6	9,4	6,0	5,9	26,9	6,0	4,5	1,3	2,1	13,9
Uzun Vadeli Krediler	10,8	11,4	10,6	14,8	47,7	11,4	20,6	20,2	16,9	69,1
Ticari Krediler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3
Merkez Bankası	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
(IMF)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Genel Hükümet	0,2	0,5	0,5	1,0	2,2	0,4	0,6	0,2	0,4	1,6
(IMF)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bankalar	3,5	3,6	4,2	6,0	17,3	6,4	11,9	11,9	7,5	37,8
Diğer Sektörler	7,1	7,3	5,9	7,7	28,1	4,6	8,0	7,9	8,9	29,4
Kısa Vadeli Krediler (Net)	-2,6	3,1	2,0	1,9	4,4	-3,6	-5,6	-6,6	-3,6	-19,4
Ticari Krediler	-2,3	1,4	0,5	0,7	0,3	-1,9	1,4	0,6	1,6	1,8
Merkez Bankası	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Genel Hükümet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Bankalar	-0,2	1,8	1,1	1,0	3,8	-1,9	-6,9	-7,7	-4,8	-21,4
Diğer Sektörler	-0,1	-0,1	0,4	0,2	0,3	0,1	-0,1	0,5	-0,4	0,1
Mevduatlar (Net)	-2,4	1,3	1,1	-0,2	-0,2	6,9	2,5	2,0	1,4	12,9
Diğer Yükümlülükler	0,1	0,2	0,1	0,0	0,5	0,0	0,1	0,1	0,0	0,3
Net Hata ve Noksan	7,5	-3,0	2,2	-5,1	1,6	3,9	4,7	4,1	-3,3	9,3
Bankalar Efektif ve Mevduatı 2/	0,9	-1,2	-0,7	1,6	0,6	-5,9	-2,9	-4,1	-1,2	-14,1
Rezerv Varlıklar 2/	4,9	-6,1	-1,6	3,4	0,5	3,6	0,9	-0,8	8,1	11,8

Kaynak: TCMB.

1/ Bankaların Döviz Varlıkları hariç

2/- artışa işaret etmektedir.

Ödemeler Dengesi Borç Yaratıcı ve Borç Yaratmayan Akımlar (milyar ABD doları)

	2014				2014	2015				2015
	I	II	III	IV		I	II	III	IV	
A) Cari İşlemler Dengesi	-11,0	-12,1	-6,1	-14,3	-43,6	-10,5	-11,3	-2,7	-7,6	-32,1
B) Sermaye ve Finans Hesapları	3,5	15,2	3,9	19,4	42,0	6,6	6,7	-1,4	10,9	22,8
Sermaye Hesabı	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Finans Hesapları	3,5	15,2	3,9	19,4	42,1	6,6	6,7	-1,4	10,9	22,8
Varlıklar	-2,2	-1,1	-5,6	-0,5	-9,5	-7,1	-5,9	-9,3	-3,7	-26,0
Doğrudan Yatırımlar	-1,2	-1,1	-2,1	-2,6	-7,0	-1,1	-0,9	-1,7	-1,4	-5,1
Portföy Yatırımları	-0,5	-0,7	0,5	0,0	-0,7	-0,7	-1,9	-2,6	-0,9	-6,1
Diğer Yatırımlar	-0,5	0,7	-4,0	2,2	-1,7	-5,3	-3,2	-4,9	-1,4	-14,8
Yükümlülükler	0,9	22,5	11,2	16,5	51,0	10,1	11,7	8,6	6,6	37,0
Borç Yaratmayan İşlemler	4,5	4,4	2,5	4,2	15,7	3,2	3,1	5,1	2,0	13,5
Doğrudan Yatırımlar 1/	4,0	3,1	2,3	3,2	12,6	4,0	2,3	6,1	3,3	15,7
Portföy Yatırımları/Hisse Senetleri	0,4	1,1	0,1	1,0	2,6	-0,8	0,7	-1,1	-1,3	-2,4
Diğer Yatırımlar/Diğer Yükümlülükler	0,1	0,2	0,1	0,0	0,5	0,0	0,1	0,1	0,0	0,3
Borç Yaratıcı İşlemler	-3,6	18,0	8,7	12,4	35,4	6,9	8,5	3,5	4,6	23,4
Portföy Yatırımları/Borç Senetleri	-2,4	12,3	2,8	5,5	18,3	-0,2	-0,9	-4,0	-1,8	-7,0
Ticari Krediler	-2,3	1,4	0,5	0,7	0,3	-1,9	1,5	0,7	1,7	2,0
Krediler	3,4	3,0	4,1	6,4	16,9	2,0	5,4	4,8	3,3	15,6
Mevduatlar	-2,4	1,3	1,1	-0,2	-0,2	6,9	2,5	2,0	1,4	12,9
Diğer Yatırımlar/Diğer Yükümlülükler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Rezerv Varlıklar	4,9	-6,1	-1,6	3,4	0,5	3,6	0,9	-0,8	8,1	11,8
C) Net Hata ve Noksan	7,5	-3,0	2,2	-5,1	1,6	3,9	4,7	4,1	-3,3	9,3

Kaynak: TCMB.

1/ Doğrudan Yatırımlar içerisinde yer alan "Diğer Sermaye", Borç Yaratıcı İşlemler altındaki krediler kaleminde gösterilmektedir.

2/ Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından 2009 Ağustos ve Eylül aylarında IMF üyesi ülkelere, Fon'daki kotalarına paralel olarak SDR tahsisatı yapılmıştır. Buna göre, Türkiye'ye tahsis edilen SDR karşılığı 1.497 milyon ABD doları, ödemeler dengesi istatistiklerinde "Finans Hesapları" altında "Diğer Yatırımlar / Diğer Yükümlülükler" ve "Rezerv Varlıklar / Resmi Rezervler / Döviz Varlıkları" kalemleri altında kaydedilmiştir.

Geçmiş Ödemeler Dengesi Raporlarında Yayımlanan Kutular

2015-III

- Kutu 1. Seyahat Gelirindeki Gelişmeler
- Kutu 2. Türkiye ile Rusya Arasındaki Ekonomik İlişkilerin Ödemeler Dengesi İstatistikleri Açısından Değerlendirilmesi
- Kutu 3. Brüt Uluslararası Rezervlerdeki Değişimin Temel Unsurları
- Kutu 4. Net Hata ve Noksan: 2008 Yılı ve Sonrası

2015-II

- Kutu 1. Türkiye'nin Enerji İthalatındaki Son Dönem Gelişmeleri
- Kutu 2. Zorunlu Karşılıklardaki Değişiklik ve Bankacılık Kesimi Dış Borçlanması
- Kutu 3. Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Kredilerin Döviz Kompozisyonu
- Kutu 4. Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kesintilerinin Ticari Krediler Üzerine Etkisi

2015-I

- Kutu 1. Cari İşlemler Hesabı'nda 2014 Yılı İçin Yapılan Güncellemeler
- Kutu 2. Türkiye'nin Reel Efektif Döviz Kurlarının Güncellenmesi
- Kutu 3. Uluslararası Yatırım Pozisyonuna Sektörel Bir Bakış
- Kutu 4. Bütünleşik Uluslararası Yatırım Pozisyonu Tablosu

2014-IV

- Kutu 1. Yakın Gelecekte Cari İşlemler Dengesi Üzerinde Etkili Olabilecek Risk Unsurları
- Kutu 2. Ödemeler Dengesi İstatistikleri'nde Dış Ticaret Dengesi Hesabı Altında Yapılan Uyarlamalar
- Kutu 3. Bavul Ticareti
- Kutu 4. Brüt Dış Finansman İhtiyacı Çerçevesinde Rezerv Yeterliliği

2014-III

- Kutu 1. Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Altıncı El Kitabı'na Geçişin Ödemeler Dengesi İstatistiklerine Etkileri
- Kutu 2. Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Kredilerin Döviz Kompozisyonu
- Kutu 3. Net Hata Noksan Kalemi ve Seçilmiş Ülkeler Bazında Karşılaştırması

2014-II

- Kutu 1. Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu Altıncı El Kitabı'na Geçiş Sürecinde Türkiye Uygulaması
- Kutu 2. Irak'ta Ortaya Çıkan Jeopolitik Gerginliklerin İhracata Yansımaları
- Kutu 3. Bankacılık Sektörünün Yurt Dışında İhraç Ettiği Tahvil ve Bonolar

2014-I

- Kutu 1. Rusya ve Ukrayna'da Ortaya Çıkan Gelişmelerin Ödemeler Dengesi İstatistikleri Açısından Değerlendirilmesi
- Kutu 2. Nicel Gevşeme Programıyla İlgili Beklentilerin Türkiye'ye Yönelik Portföy Yatırımlarına Etkisi
- Kutu 3. Net Hata ve Noksan Kalemindeki Güncellemeler

2013-IV

- Kutu 1. Euro Bölgesi İktisadi Gelişmelerinin Doğrudan Yabancı Yatırım Girişine Etkisi
- Kutu 2. Reeskont Kredilerinin Uluslararası Rezervlere Etkisi
- Kutu 3. 2014 Yılı Dış Borç Servisine Yönelik Bir Değerlendirme

2013-III

- Kutu 1. AB Ülkelerine Yapılan İhracatta Son Dönem Gelişmeler
- Kutu 2. Suriyeli Sığınmacılar ile İlgili Turizm İstatistiklerinde Yapılan Düzeltme ve Ödemeler Dengesi İstatistiklerine Yansımaları
- Kutu 3. Uluslararası Yatırım Pozisyonu: Türkiye İçin Bir Analiz
- Kutu 4. Özel Sektör Dış Borç Stoku

2013-II

- Kutu 1. Türkiye'nin Elektrik Üretimine Yönelik Enerji İthalatı
- Kutu 2. Altın Dış Ticaretinin Cari Açık Üzerindeki Etkisi ve Son Dönem Gelişmeler
- Kutu 3. Yatırım Geliri Dengesi ile Uluslararası Faiz Oranları
- Kutu 4. ROM Uygulaması ve Uluslararası Rezervlerdeki Yapısal Değişim

2013-I

- Kutu 1. Türkiye'de Dış Ticaretin Teknolojik Yapısı: 1990-2012 Dönemi
- Kutu 2. Yurt Dışı Yerleşiklerin Mülkiyetindeki Menkul Değerlerin Vade Yapısı
- Kutu 3. Net Hata ve Noksan Kalemindeki Çıkış Yönlü Hareket

2012-IV

- Kutu 1. Cari Açık Finansman Kalitesinin Makro Gösterimi
- Kutu 2. İhracatta Yerli ve Yabancı Katma Değer Oranları
- Kutu 3. Turizm İstatistiklerinde Yöntemsel Güncelleme ve Ödemeler Dengesi İstatistiklerine Yansımaları
- Kutu 4. IMF Kaynak Kullanımı ve Ödemeler Dengesi İstatistikleri
- Kutu 5. Rezerv Yeterliliği Hesaplamasına Yeni Yaklaşım

2012-III

- Kutu 1. Avrupa Birliği ve ODKA Ülkelerine Yapılan İhracatta Son Dönem Gelişmeler
- Kutu 2. Kredi Mektuplu Döviz Tevdiat (KMDTH) ve Süper Döviz Hesabı (SDH) Hareketleri ile Net Hata ve Noksan
- Kutu 3. Özel Sektörün Yurt Dışından Sağladığı Kredi Borcu

2012-II

- Kutu 1. Avrupa Birliği'ndeki Son Dönem Gelişmeleri ve Sektörel İhracat
- Kutu 2. Türkiye'ye Gelen Ziyaretçilerin Profili Ve Milliyetine Göre Turizm Gelirlerinin Genel Analizi
- Kutu 3. Yurt Dışı Yerleşiklerin Mülkiyetindeki Devlet İç Borçlanma Senetlerinin Yapısı

2012-I

- Kutu 1. Türkiye'nin İhracat Performansının Ürün ve Ülke Grubu Çeşitlendirmesi Çerçevesinde Değerlendirilmesi
- Kutu 2. Türkiye'de Yerleşik Kişilerin Yurt Dışındaki Mevduatları ve Net Hata Noksan
- Kutu 3. Yurt Dışı Yerleşikler ile Gerçekleştirilen Repo İşlemleri
- Kutu 4. Net Uluslararası Rezervler

2011-IV

- Kutu 1. Kredi Genişlemesi ve Cari İşlemler Dengesi
- Kutu 2. Suriye'de Ortaya Çıkan Gelişmelerin Türkiye'nin İhracatına Yansımaları
- Kutu 3. Cari İşlemler Açığı ve Finansman Kalemleri
- Kutu 4. Euro Bölgesi Borç Krizinin Türkiye'ye Yönelik Sermaye Akımları Üzerine Etkileri
- Kutu 5. Türkiye'ye Yapılan Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları
- Kutu 6. Ödemeler Dengesi İstatistikleri Revizyon Politikası Çerçevesinde Yapılan Güncellemeler

2011-III

- Kutu 1. Altın İthalatındaki Artış ve Toplam İthalata Etkisi
- Kutu 2. Uluslararası Rezervler ve Döviz Likiditesi
- Kutu 3. Türkiye'nin Euro Bölgesinin Sorunlu Çevre Ülkelerindeki Finansal Varlıkları

2011-II

- Kutu 1. Cari İşlemler Açığının Genişlemesinde Dış Ticaret Hadlerinin Etkisi
- Kutu 2. Yurt İçi Yerleşiklerin Sermaye Hareketleri Üzerindeki Belirleyiciliği
- Kutu 3. Yurt İçi Yerleşiklerce Net Efektif Karşılığı Açılan Mevduatlar Kapsamında Net Hata ve Noksan Kaleminin Analizi

2011-I

- Kutu 1. Kuzey Afrika'da Ortaya Çıkan Gelişmelerin Sektör Bazında Türkiye'nin Dış Ticaretine Yansımaları
- Kutu 2. Körfez Ülkelerinde Ortaya Çıkan Gelişmelerin Ödemeler Dengesi Finans Hesapları Üzerindeki Etkisi
- Kutu 3. Bilanço Dışı Yabancı Para Net Genel Pozisyonu Çerçevesinde Swap İşlemlerinin Ödemeler Dengesi İstatistiklerine Kaydı

Kutu 4. Uluslararası Rezervler ve Kısa Vadeli Dış Borçlar

2010-IV

- Kutu 1. Kriz ve Kriz Sonrası Dönemde Gelişmekte Olan Ülkelere Sermaye Akımlarının Eğilimi ve Türkiye
- Kutu 2. Yurt İçinde Yerleşik Bankaların Yurt Dışı Şubelerinin (Yurt Dışı Şubeler) 2010 Yılı Ödemeler Dengesi İstatistiklerine Etkisi
- Kutu 3. Kısa Vadeli Dış Borçlar - 2010 Yılı Gelişmeleri